

UNIVERZA V LJUBLANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Samuel Kranjc

Mentor: red. prof. dr. Janko Prunk

TAKTIKA IN STRATEGIJA V IZBRANIH NAPOLEONOVIH BITKAH

Diplomsko delo

Ljubljana, 2005

KAZALO:

1. UVOD.....	4
2. METODOLOŠKO – HIPOTETIČNI OKVIR NALOGE.....	5
2.1. Opredelitev predmeta proučevanja.....	5
2.2. Cilji proučevanja.....	5
2.3. Hipoteze.....	5
2.4. Uporabljena metodologija.....	6
2.5. Opredelitev temeljnih pojmov.....	6
3. NAPOLEON BONAPARTE.....	9
4. NARODNA GARDA.....	11
5. NAPOLEONOVA VOJSKA.....	14
5.1. Pehota.....	15
5.1.1. Linijska pehota.....	15
5.1.2. Lahka pehota.....	15
5.1.3. Carska garda.....	15
5.2. Konjenica.....	16
5.2.1. Kirasirji.....	16
5.2.2. Dragonci.....	16
5.2.3. Huzarji.....	16
5.2.4. Suličarji.....	17
5.3. Artilerija.....	17
5.4. Oborožitev.....	18
5.4.1. Pehota.....	18
5.4.1.1. Mušketa.....	18
5.4.1.2. Puška.....	18
5.4.1.3. Bajonet.....	18
5.4.1.4. Sablja in meč.....	19
5.4.1.5. Kopje.....	19
5.4.2. Artilerija.....	19
5.4.2.1. Topovi.....	20
5.4.2.2. Zaporedje dogodkov pri streljanju.....	20

5.4.2.3. Strelivo.....	20
6. UVOD V NAPOLEONOVE VOJNE.....	22
6.1. Prva koalicijska vojna.....	22
6.2. Operacije v Italiji.....	22
6.3. Bitka pri Rivoliju.....	24
6.4. Dogajanje po Rivoliju.....	25
7. AUSTERLITZ.....	26
7.1. Tretja koalicijska vojna.....	26
7.2. Bitka pri Austerlitzu.....	26
7.2.1. Uvod v bitko.....	27
7.2.2. Strategiji vojsk.....	28
7.2.3. Pred bitko.....	29
7.2.4. Bitka.....	31
8. BORODINO.....	35
8.1. Ozadje bitke.....	35
8.1.2. Pohod na Rusijo.....	36
8.1.2.1. Ruski plani in strategija.....	36
8.1.2.2. Napoleonovi plani in strategija.....	36
8.1.3. Napad velike armade.....	37
8.2. Bitka pri Borodinu.....	38
9. LEIPZIG.....	41
9.1. Poletne operacije 1813 v Nemčiji.....	41
9.2. Jesenske operacije 1813 v Nemčiji.....	42
9.3. Bitka pri Leipzigu.....	44
10. WATERLOO.....	49
10.1. Uvod.....	49
10.2. Protagonisti.....	49
10.3. Strategije.....	50
10.4. Priprave na bitko.....	51
10.5. Bitka.....	52
10.6. Zakaj je Napoleon izgubil?.....	55
10.7. Posledice poraza.....	56
11. ZAKLJUČEK IN VERIFIKACIJA HIPOTEZ.....	58

12. LITERATURA.....	63
12.1. Enciklopedije in slovarji.....	63
12. 2. Monografske publikacije.....	64
12. 3. Internet viri.....	64

KAZALO SLIK:

Slika 1: Postroj vojske.....	21
Slika 2: Zemljevid bitke za Rivoli.....	25
Slika 3: Zemljevid bitke pri Austerlitzu.....	34
Slika 4: Zemljevid bitke pri Borodinu.....	40
Slika 5: Zemljevid bitke pri Leipzigu (16. 10. 1813).....	47
Slika 6: Zemljevid bitke pri Leipzigu (18. 10. 1813).....	48
Slika 7: Zemljevid bitke pri Waterloo-ju.....	55

KAZALO TABEL:

Tabela 1: Topovi v francoski vojski.....	20
--	----

1. UVOD

Obdobje francoske revolucije je zelo pretreslo Evropo. V Franciji se je zgodil preobrat v vodenju države, odstavljen je bil kralj in Francija je postala republika z novimi socialnimi, ekonomskimi in kulturnimi osnovami. Francoska revolucija je prinesla Deklaracijo o človekovih pravicah, ravno tako pa tudi novosti v vojskovanju.

Čeprav so evropske države nasprotovale novim revolucionarnim spremembam, so jih morale sprejeti kot dejstvo in nekatere tudi same uvesti v svoje državne ureditve. Po vzoru francoske množične nacionalne vojske so tudi druge države začele oboroževati ljudstvo in si želele, da bi se vojaki borili v prepričanju, da se bore za domovino.

Napoleon je zelo zaznamoval to obdobje in posledično tudi nadaljnjo zgodovino. Bil je ena tistih zgodovinskih osebnosti, ki je zaznamovala celotno človeštvo in vplivala na nadaljnja dogajanja. Spremenil je podobo Evrope in posledično s tem ustvaril vrsto zavezništev proti sebi, o katerih prej nihče niti pomislil ne bi. Poleg tega pa je narodom, ki si jih je pokoril prinesel nekatere svoboščine, ki jih prej niso imeli.

Z vojaškega vidika je bil za tisto obdobje genij in nerešljiva uganka za nasprotnike. Zmagoval je kot po tekočem traku. V samo bojevanje je uvedel novosti, katere bom prikazal v diplomski nalogi, in sicer z analizo izbranih bitk.

Ker pa je bil tudi Napoleon samo človek, ki dela napake, se je moralo tudi njegovo obdobje končati. Res, da ni bil v celoti sam kriv za svoj propad, kajti tudi njegovi podrejeni generali so imeli pomanjkljivosti. Proti koncu je bil že preveč neobjektiven, da bi lahko uspešno vodil vojsko, ki je bila tudi že demoralizirana in v slabem stanju.

V diplomskem delu se bom osredotočil na taktiko in strategijo v izbranih bitkah in skozi analizo in potek teh bitk poizkušal najti tiste taktične in strateške novosti Napoleonovega vojskovanja, ki so bile tako edinstvene in napredne za tisti čas, da zaradi njih velja Napoleon še danes za enega največjih vojskovodij.

2. METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR NALOGE

2.1. Opredelitev predmeta proučevanja

Predmet proučevanja v diplomski nalogi bo taktika in strategija izbranih Napoleonovih bitk in sicer Austerlitz(1805), Borodino(1812), Leipzig(1813) in Waterloo(1815). Bitke so izbrane po pomembnosti in časovni razporeditvi, ki zajema nekako Napoleonov začetek in konec osvajanj.

V nalogi bom analiziral vojaške dejavnike in poizkušal ugotoviti, kaj je bilo pri taktiki in strategiji Napoleona tako izjemnega in naprednega, da je postal eden izmed največjih vojskovodij svetovne zgodovine.

2.2. Cilji proučevanja

Želel sem se bolje seznaniti s taktiko in strategijo Napoleona in odkriti, kaj je bilo odločilno, zaradi česar je dosegel tako briljantne zmage nad številčnejšim nasprotnikom in kaj je pripeljalo do njegovega dokončnega poraza.

Temo sem izbral zato, ker je Napoleon zelo markantna zgodovinska osebnost, znana po celem svetu in o katerem je vsakdo že nekaj prebral ali slišal. Ker pa sem študent obramboslovja, me predvsem zanima samo delovanje na bojišču in okoli njega za čas pred, med in po boju.

2.3. Hipoteze

H1: Napoleonova strategija in taktika sta se spreminjali od bitke do bitke.

H2: Elementi bojevanja, ki se pojavijo z Napoleonom, se prepletajo med seboj in pomenijo napredek v vojaški taktiki in strategiji.

H3: Združitev treh rodov: pehote, artilerije in konjenice je bila ključnega pomena za uspešnost Napoleonovega vojskovanja.

2.4. Uporabljena metodologija

V nalogi bom uporabil naslednje metode:

- interpretacijo primarnih in sekundarnih virov,
- analizo vsebine virov,
- zgodovinopisno metodo,
- deskriptivno metodo,
- primerjalno metodo.

2.5. Opredelitev temeljnih pojmov

TAKTIKA je teorija in praksa priprav in izvajanja bojov in borb na kopnem, morju in zraku. Taktika išče najprimernejše kombinacije borb (v okviru boja), s čimer uresničuje cilje, ki jih postavlja operatika (Lubi, 2002: 5).

Je veja vojne veščine, ki se ukvarja s proučevanjem pojava in zakonitosti oborožene borbe v domeni boja in borbe, ter sprejemanje znanstveno-teoretičnih spoznanj o pripravah in vodenju taktičnih borbenih dejavnosti in drugih taktičnih dejanj. Zajema teorijo in prakso organiziranja, pripravljanja in izvajanja boja in borbe in drugih borbenih taktičnih dejanj (Vojni Leksikon, 1981: 609).

STRATEGIJA je teorija in praksa pripravljanja in izvajanja oboroženega boja v celoti, na celotnem ozemlju države in v vseh različicah in fazah vojne. Strategija dobi cilje od vrhovnega političnega vodstva, uresniči pa jih s pomočjo prostorskega in časovnega kombiniranja vojaških operacij.

Strategija na splošno označuje načrt za usklajeno uporabo razpoložljivih virov, z namenom uresničiti zadane cilje. Vojaška strategija načrtuje vojaške operacije in v njih razporeja boje. Beseda strategija izhaja iz grške besede strategia, kar pomeni vodenje vojske (Lubi, 2002: 5-8).

OPERACIJA kot borbeni dejavnost označuje celo vrsto vzporednih oziroma istočasnih in zaporednih dejavnosti, ki se izvajajo koordinirano, organizirano in po enotnem planu in prostoru, ter v določenem časovnem obdobju, zaradi doseganja operativnih in strateških

ciljev. Praviloma rezultat operacije vpliva na delni ali celotni rezultat določenega obdobja vojne in včasih tudi na vojno v celoti.

Operacije so najbolj sestavljena in najvišja oblika borbenega delovanja; izvajajo jih združene formacije večjega sestava (armade, skupine armad, fronte), v določenih pogojih pa tudi manjše enote (skupine brigad in divizij), ko se s takimi akcijami dosegajo operativni cilji (Vojna enciklopedija(6): 388).

MANEVER je organiziran in usklajen premik enot in sredstev z namenom bojevanja, da bi se v pravem trenutku in na pravem mestu dosegel zastavljeni cilj. Odvisno od angažiranih sil ima menever lahko strateške, operativne in taktične razmere.

Izvajanje manevra je že zelo enotna borbena naloga, katere uresničitev predpostavlja obstajanje večih faktorjev. Uspešen manevar ni pogojen samo z večščino in pogumom poveljnika, ampak tudi z visoko borbeno, moralno in psihofizično pripravljenostjo enot. Poseben pomen imajo tajnost priprav, izbor najprimernejšega časa in zemljišča in tistega načina, ki ga sovražnik najmanj pričakuje. Z večščim in pogumnim manevrom se lahko manjša enota uspešno zoperstavi močnejšemu nasprotniku.

Eden od pomembnejših elementov manevra je gibljivost oziroma okretnost. Okreten je tisti, ki v danih okoliščinah deluje hitreje, bolj elastično in učinkoviteje. Okretnost, združena z ognjem, in oboje usmerjeno k udaru, predstavlja osnovno moč manevra (Vojna enciklopedija(5): 257-258).

ARTILERIJA je rod kopenske vojske velike ognjene moči, ki v borbi z ognjem in premikom spremlja in podpira taktične in operativne enote vseh rodov (Vojni leksikon,1981: 29).

V obdobju med letoma 1789 in 1815 so bile največje spremembe narejene v francoski vojski. Osnovana je bila konjeniška artilerija, artilerija je bila uvedena v sestavo divizije, in osnovana je bila formacijska artilerijska rezerva. Konjeniško je sestavljalo 40 čet s štirimi 8-funtnimi topovi in dvema 6-palčnima havbicama. V borbi se jo je dodeljevalo improviziranim odredom, konjenici in divizijam, deloma pa se je uporabljala tudi kot artilerijska rezerva. Divizije so dobile artilerijo v svojo sestavo leta 1793 in bila je sestavljena iz dveh čet s po 12–14 kosi orožja. Napoleonovi nasprotniki so organizirali svojo artilerijo po vzoru njegove (Vojna enciklopedija(1): 230).

KORPUS je v nekaterih vojskah združena operativna enota kopenske vojske. Namenjen je za izvrševanje sestavljenih operativno–taktičnih nalog, samostojno ali v sestavi armade.

Sestavlja ga nekaj divizij ali brigad, enot za ognjeno podporo in organov, enot in naprav za borbno in zaledno zavarovanje, poveljevanje in zveze. Lahko je enorodne ali mešane sestave. Kot redna sestava kopenske vojske se je prvič pojavil leta 1805 v francoski vojski (Vojni leksikon, 1981: 236).

BRIGADA je višja združena taktična enota rodov kopenske vojske spremenljive sestave. Sestavljajo jo navadno 2–5 bataljonov, enota za podporo, poveljevanje in zveze, inženirsko in zaledno zavarovanje. Usposobljena je za samostojno delovanje. Lahko je v sestavi divizije ali samostojna. Kot večja vojna formacija se je prvič pojavila koncem XVII. stoletja in vse do pojava divizije je bila največja enota kopenske vojske (Vojni leksikon, 1981: 72).

BATALJON je osnovna taktična enota rodov kopenske vojske. Usposobljen je za raznovrstne dejavnosti v različnih pogojih. Sestavljen je iz poveljstva, nekaj čet, enot za podporo in enot za zaledno zavarovanje. Načeloma je v sestavi polka (brigade), vendar je lahko tudi samostojen (Vojni leksikon, 1981: 51).

3. NAPOLEON BONAPARTE

Napoleon Bonaparte, eden največjih vojakov v zgodovini, se je šolal za artilerijskega oficirja pod Louisom XVI. Svojo pomembnost je dosegel med francosko revolucijo, ko je vrgel vlado in prevzel oblast ter postal prvi konzul in kasneje francoski cesar. Na vrhu kariere si je podredil večino Evrope (IMADE (4): 1893).

Rodil se je 15. avgusta 1769 kot Napoleon di Buonaparte v Ajacciu na Korziki. Od aprila 1779 do oktobra 1784 je bil v vojaški šoli v Brienne-le-Chateauju. Odlikoval se je zlasti v matematiki, zgodovini in zemljepisu. Ogromno je bral, predvsem knjige o zgodovini in vojnah. Nato se je vpisal na vojaško akademijo v Parizu, podporočniški izpit je opravil septembra 1785. Postal je topniški oficir, pridružil se je korziškimi nacionalistom in kasneje jakobincem. Leta 1791 je bil povišan v poročnika in leta 1793 v stotnika. Jeseni 1793 je poveljeval topništvu, ki je pred Angleži branilo Toulon. Pri tem se je tako izkazal, da je bil decembra povišan v brigadnega generala. Postavljen je bil za poveljnika topništva italijanske armade, toda po Robespierrovem padcu so ga zaprli. Izpuščen je bil čez dva meseca. Spomladi 1794 je odklonil poveljstvo nad topništvom zahodne armade. Oktobra 1795 je neusmiljeno zatrl protivladno vstajo v Parizu. Leta 1796 se je poročil z Josephino de Beauharnais. Pomagala mu je pri karieri, z njo ni imel otrok.

Kot poveljnik armade, ki je bila leta 1796 poslana v Italijo, je naglo in presenetljivo zmagoval. Osvojil je severno Italijo in prodiral dalje v Avstrijo. Po miru v Leobnu je leta 1798 poveljeval pohodu v Egipt. Mameluke¹ je porazil v bitki pri piramidah 21. julija 1798. Prodril je v Sirijo, premagal Turke in Angleže ter se iz Egipta oktobra vrnil v Francijo.

Leta 1799 je postal konzul Francije. S tem je dobil oblast nad državo. Spet se je z vojsko odpravil v Italijo in 14. junija 1800 zmagal v bitki pri Maregnu. Maja 1802 je bil izvoljen za dosmrtnega konzula. Maja 1804 je v času vojne z Italijo imenoval prvih 18 maršalov². Za cesarja Francije se je okronal 2. decembra 1804 v Parizu, za kralja Italije 26. maja 1805. V

¹ Mameluki – bili so nekaj podobnega kot janičarji v Turčiji; v 13. stoletju je začel egiptovski sultan oblikovati posebne enote iz izbranih sužnjev; prvi mameluki so bili Kurdi in Sirijci; moč mamelukov je narasla do prevzema oblasti v Egiptu; Turki so jih premagali 1516, vendar so 1769 izgnali Turke in 1798 jih je premagal Napoleon (Švajncer, 1998: 223).

² Maršal – najvišji čin v oboroženih silah; za dodelitev ne obstajajo točni predpisi; to pravico imajo šefi držav oziroma najvišji predstavniški organi; podeljuje se za zasluge v vojni in uspešno poveljevanje velikim vojnimi skupinam; Napoleon je imenoval 18. maršalov in kasneje še 8 (Vojna enciklopedija (5): 313).

novi vojni z Avstrijo je 2. decembra 1805 odločilno zmagal pri Austerlitzu (danes Slavkovu). Porazil je združeno avstrijsko-rusko vojsko. Angležem je ponudil Hannover, zato se je začela vojna s Prusijo. V novi vojni z Avstrijo je 5. in 6. junija 1809 odločilno zmagal pri Wagramu. Po premirju se je poročil z avstrijsko princeso Marijo Luizo. Poroka je bila dinastične narave, da bi okrepil vezi z Avstrijo.

Leta 1812 je zbral ogromno vojsko, ki je dobila zaradi tega ime Velika armada. Z njo je vdrl v Rusijo. Zmagal je v bitki pri Borodinu in zavzel Moskvo, premagala pa sta ga ruska zima in lakota. Umik iz Rusije na zahod se je spremenil v beg in katastrofo. Napoleon je zapustil vojsko in se decembra 1812 naglo vrnil v Pariz. Pripravil se je za nove bitke, toda njegovi najboljši polki so za vedno ostali v Rusiji. V novi vojni z Avstrijo je bil po nekaj zmagah poražen v bitki pri Leipzigu (od 16. do 19. oktobra 1813). Marca 1814 so zavezniki zavzeli Pariz. Pod pritiskom maršalov je Napoleon 4. aprila 1814 odstopil. Moral je na pregnanstvo na otok Elbo. Začutil je priložnost za vrnitev na oblast in se 1. marca 1815 vrnil v Francijo. Njegova vojska je naraščala med potjo proti Parizu, 20. aprila so ga v Parizu sprejeli z vsemi častmi. Z vojsko je vdrl v Belgijo, dosegel proti Angležem in Prusom nekaj zmag, toda 18. junija 1815 odstopil v korist štiriletnega sina. Tega zavezniki niso priznali in so ga sklenili izgnati. Na oddaljen samotni otok Sv. Helene je prispel 15. oktobra 1815. Tam je ostal do smrti 5. maja 1821. Kasnejše preiskave so pokazale, da je bil verjetno zastrupljen z arzenom. Šele veliko kasneje je bilo Francozom spet dovoljeno občudovati velikega vojskovodjo. Posmrtni ostanke so leta 1840 prepeljali v Pariz in mu postavili veličastno grobnico v Les Invalides (Švajncer, 1998: 221).

Politično Napoleonovo delo, organizacija boržuazne države, je preživelo burbonsko reakcijo. V nacionalističnem in romantičnem XIX. stoletju se je postopoma ustvarjala legenda o Napoleonu, ki ni zbledela vse do danes. Napoleonu se pripisuje vse, kar je na področju vojaške veščine doprinesla francoska revolucija. Pozablja se dejstvo, da se je taktika in strategija te dobe spreminjala z jekleno logiko te revolucije pod močnim vplivom njenih vodij, da se je razvijala zahvaljujoč mnogim talentom, ki so zrasli od spodaj in se kalili v borbah. Med temi je Napoleon najboljše izkoristil možnosti, ki jih je za vodenje vojne ustvarila revolucija (Vojna enciklopedija (5): 711).

4. NARODNA GARDA

Leta 1789 je v Franciji vrelo. Država po plemiških merilih je vedno bolj pokala po šivih. Samozavestno in odločno meščanstvo je poleg vsega drugega hotelo tudi orožje. Na vojsko se ni moglo zanesti, saj so bili plemiški oficirji naravni zavezniki monarhije. Julija je bilo med Parižane razdeljenih več deset tisoč pušk iz arzenala. Zdaj je bilo treba oborožence samo še povezati. Zato je 11. julija 1789 začela nastajati narodna garda. Narodna je hkrati pomenila ljudska, kot garda pa so bile že prej imenovane izbrane enote, npr. Kraljeva garda. Že 13. julija je imela narodna garda 24.000 mož in 140 topov. Pariz je bil razdeljen na 60 okrajev, vsak je postavil bataljon gardistov. Njihov znak je bila modro-bela-rdeča kokarda, ki je postala simbol revolucije. Modra in rdeča sta bili barvi Pariza, bela je bila kraljeva barva. Tako je kokarda predstavljala združitev ljudstva in kraljeve vojske. Čeprav je bila vojska zaradi vrhov na kraljevi strani, je bilo tudi v njej veliko nazadovoljstva. Tudi številni oficirji so v državi želeli sprememb. Razpoloženje v polkih je bilo takšno, da bi jim bilo težko ukazati, naj korakajo nad pariško ljudstvo. Jedro pariške narodne garde je predstavljal polk, ki je prešel k revolucionarjem. Takoj po uspešnem napadu 14. julija na glavno pariško jetnišnico Bastille so začeli narodno gardo organizirati po vsej Franciji. Gardisti so od vojske prevzemali trdnjave in postojanke.

Narodna garda je v pravem pomenu besede pomenila oboroženo ljudstvo. Gardisti so bili meščani, ki so imeli puške, nekateri tudi sablje, ostali pa so v civilnih oblekah. V začetku niso bili vojaki v pravem pomenu besede, tudi discipline niso poznali, pogosto so prenočevali doma. Francoski gardi je poveljeval znameniti borec za ameriško samostojnost, general Lafayette³.

Redna vojska je po zmagi revolucije ostala ob strani, sama ni vedela kaj bi, enako niso vedeli zmagoviti revolucionarji. Kraljevim plemiškim oficirjem revolucija ni zaupala, zato si je skušala vojsko podrediti in jo spremeniti. Večina oficirjev revolucije ni mogla sprejeti, vojaki so bili prav nasprotno večinoma zelo revolucionarni. Najbolj radikalni so bili podoficirji, večinoma zelo sposobni in odločni, toda prej jim je bila zaradi nizkega stanu zaprta pot

³ Marie Joseph du Mortier Lafayette - rojen je bil 6. septembra 1757, poslali so ga v Ameriko, kjer se je Francija bojevala proti Angležem, Američani so ga povišali v generalmajorja; 1779 se je vrnil v Francijo kjer je postal polkovnik in kasneje tudi brigadni general; bil je privrženec revolucije, poveljnik narodne garde je postal 26. julija 1789, od starega je želel ohraniti kar je dobro in od novega prevzeti tisto kar je boljše od prejšnjega; 19. avgusta 1792 je izdal enote na bojišču in prestopil k sovražniku; 1797 se je vrnil v Francijo in 1799 zavrnil Napoleonovo vabilo, da se mu pridruži; ob pariški vstaji julija 1830 je bil izbran za poveljnika narodne garde; umrl je 20. maja 1834 v Parizu (Švajncer, 1998: 219).

navzgor. Zato je prihajalo do velikih vojaških uporov. Revolucionarna oblast je vzporedno z redno, staro linijsko vojsko organizirala še tako imenovano revolucionarno vojsko. Le-to so sestavljali revolucionarni privrženci, prostovoljci. Nižje oficirje so izbirali vojaki sami z večino glasov. V očeh ljudi sta bili revolucionarna vojska in narodna garda poistoveteni. V revolucionarne enote so sprejemali tudi majhne vojake, ki niso ustrezali prejšnjim vojaškim merilom. Linijske enote so ohranile stare uniforme. Vojaki in oficirji revolucionarnih enot so bili oblečeni veliko bolj pisano, deloma pravih uniform niso niti imeli. Revolucionarni vojaki so se imenovali tudi »vojaki svobode«.

Od 4000 do 5000 privrženec radikalne revolucije se je 17. julija 1791 zbralo na Marsovem polju k podpisovanju listine za republiko. Revolucionarna oblast je naročila pariškemu županu, naj zborovanje razžene, ker kali javni red in mir. Na Marsovo polje je bila poslana narodna garda pod poveljstvom Lafayettea. Streljala je v zbrano množico in ubila okoli 50 ljudi.

Julija 1792 je bataljon prostovoljcev iz Marseilla prikorakal v Pariz s pesmijo, ki se je takoj razširila med revolucionarnimi vojaki in je kasneje postala francoska himna. Prvi pevci te pesmi so bili tudi med najbolj odločnimi napadalci na kraljev dvor. Več sto jih je pri tem padlo.

Francija je imela staro redno vojsko in »vojake svobode«, vojaško logična bi bila združitev obeh vojsk, toda skupščina ji je nasprotovala. Verjetno se je bala, da bi izgubila oboroženo silo, ki ji je lahko popolnoma zaupala. Toda leta 1792 se je združevanje obeh vojsk vendarle začelo. Združila ju je vojna proti skupnemu zunanjemu sovražniku – Prusom in Avstrijcem. Na bojišču so vojaki začeli pozabljati, da nosijo različne uniforme in da pripadajo različnim enotam. Vojna je pomenila tudi očiščenje stare vojske. Več tisoč oficirjev jo je zapustilo. Mnogi so odhajali k sovražniku, na njihova mesta so prihajali novi oficirji po novih merilih. Tem so vojaki tudi zaupali. Tik pred samim začetkom bojnih operacij aprila 1792 so štirje oficirji pobegnili k sovražniku in izdali vse kar so vedeli. Že po prvem stiku s sovražnikom je francoski general ukazal umik, ki se je spremenil v beg. Nekega drugega poveljnika, ki ni bil dovolj odločen, so vojaki ubili. Od 9000 oficirjev linijske vojske jih je 6000 pustilo službo. Položaj je bil tako kritičen, da je julija 1792 revolucionarna oblast pozvala pod orožje vse pripadnike narodne garde. Avgusta 1792 je bil ubit pariški poveljnik narodne garde, ker je deloval proti revolucionarni oblasti. Vrhovni poveljnik narodne garde, general Lafayette, je

poveljeval na bojišču, toda 19. avgusta 1792 je z vsem štabom prešel k sovražniku. Marca 1793 je Franciji napovedalo vojno Sveto rimsko cesarstvo. Pod silo razmer je revolucionarna oblast 16. avgusta 1793 uvedla splošno vojaško obveznost in obrambno obveznost. Od 23. avgusta je veljala za vse odrasle moške dolžnost nenehnega služenja v vojski. Armada je narasla do te mere, da so pripadniki linijske in revolucionarne vojske postali samo njen del. Nastala je znamenita francoska revolucionarna armada, ki je začela zmagovati na vseh bojiščih (Švajncer, 1998: 218).

5. NAPOLEONOVA VOJSKA

Vojaška obveznost po zakonu iz leta 1798 je bila kasneje dopolnjena z vrsto administrativnih predpisov, ki so bili kodificirani šele leta 1811, in je zajemala vse Francoze med 20. in 25. letom starosti. Izvzeti so bili oženjeni, poleg tega pa je bil možen tudi izostanek proti plačilu. Od 1800 do 1812 je Napoleon poklical pod orožje 1.300.000 ljudi. Vpisanih obveznikov je bilo 41%.

Tako kot med revolucijo so bili tudi sedaj novi rekruti takoj napoteni v enote in prve osnove vojaškega življenja so dobivali na maršu. V polkih so bili pomešani s starejšimi vojaki in tako so se naučili bojevanja. Starešinski položaji so se dopolnjevali od spodaj. Glavni kriterij je bil pogum. Selekcija po učinkovitosti je dajala mlade kadre, starejši pa so ostajali z nižjimi čini. Zaradi slabe izobraženosti je Napoleon začutil potrebo po sistematičnem izobraževanju in je ustanovil Vojaški licej, Konjeniško šolo in Vojaško šolo (Vojna enciklopedija (5): 712).

Med revolucijo je Francija opustila vojaški termin »regiment« in za svoje pehotne grupacije začela uporabljati polbrigade. Polbrigade naj bi imele 3300 mož in 100 oficirjev, v realnosti pa so bile v večini samo tretjino te velikosti.

Leta 1804 je imela Francija več kot 350.000 vojakov organiziranih v korpuse, ki so bili samostojne vojske in so bili različnih velikosti. Vsak je vseboval pehoto, konjenico, artilerijo in inženirje ter se je bil sposoben bojevati proti večini formacij vsaj do prihoda okrepitev. K temu sistemu je Napoleon dodal svoj lasten »Battalion Carre«, kar pomeni, da se posamezni korpusi premikajo do zastavljenih ciljev posamezno, vendar v medsebojni razdalji enodnevnega marša. Ta strategija je dala poveljnikom korpusov zaupanje, da je pomoč blizu ter zmanjšala pritisk na lokalne vire hrane, ki bi bil večji, če bi celotna armada korakala po isti poti (www.napoleonguide.com/bonarmy.htm).

5.1. PEHOTA

Od leta 1803 se polbrigade v pehoti ponovno imenujejo polki. Od leta 1806 imajo načeloma dva bataljona po devet čet. Pehota je oborožena s puško M.1777, ki ima koristen domet 200 m in hitrost streljanja 4 naboje v minuti (Vojna enciklopedija (5): 712).

5.1.1. Linijska pehota

Obseg Francoske vojske, ki je leta 1803 štela 350.000 mož, so sestavljali linijski regimenti. Te enote so bile po večini rekrutirane z možmi, starimi od 18 do 25 let. Regimenti so bili razdeljeni v tri ali štiri bataljone in leta 1808 so imeli v polnem obsegu 108 oficirjev in 3862 nižjih častnikov (www.napoleonguide.com/infantry_france.htm).

5.1.2. Lahka pehota

Lahka pehota je uradno postala del vojske leta 1801, ko so bili spremljevalni elitni pešaki udarne čete dodani linijam francoskega linijskega regimenta. Ti elitni pešaki so bili spretni bojvniki, katerih naloga je bila pospešitev pred napadom in razbitje sovražnikove bojne formacije ali artilerijskih posadk. Ti vojaki v prvih črtah, ki so začenjali napade, so bili leta 1804 dodani vsakemu regimentu pripadal jim je tek pred vsemi v napad, razen ko so tekli proti britanskim strelcem. Strelci in njihove puške, ki jih je Napoleon zaničeval kot puške, saj se prepočasi ponovno napolnijo s strelivom, so odigrali pomembno vlogo v vojni na Pirenejskem polootoku in v bitki pri Watrloaju (www.napoleonguide.com/infantry_france.htm).

5.1.3. Cesarska garda

Francoska Cesarska garda je bila elitna vojaška sila in je nastala iz »Garde des Consuls« ter »Garde Consulaire«. Napoleon jo je dajal za zgled ostali vojski, da bi ji sledila, in tudi kot silo, ki se je bojevala z njim na mnogih vojnih pohodih in mu je bila popolnoma zvesta.

Za vstop v Cesarsko gardo je moral biti vojak star več kot 25 let, visok vsaj 178cm, biti pismen in imeti vojaške izkušnje z več vojnih pohodov ter služiti vsaj pet let. Prednosti, ki jih je prinašalo služenje v Cesarski gardi, so bile boljša hrana in obleka ter višja plača. Zadržana

v rezervi, je bila garda velikokrat vržena na bojišče kot smrtni udarec. Morala linijskih enot je hitro narasla, ko so gardisti prešli v napad (www.napoleonguide.com/infantry_france.htm).

5.2. KONJENICA

Konjenica je razdeljena na lahko (huzarji in suličarji), linijsko (dragonci) in oklepno (kirasirji). Bila je bolj opremljena kot pehota (Vojna enciklopedija (5): 712).

5.2.1. Kirasirji

Kirasirji so bili cenjeni kot roka Napoleonove vojske. Medtem, ko so imele druge enote konjenice Velike armade svojo nalogo, so tako imenovani Veliki bratje (Gros Freres) lahko s svojo vrednostjo obrnili bitko. Da so lahko nosili oklep in težke čelade, so morali biti konjeniki zelo močni. Prav tako pa so bili tudi konji veliki, saj so morali prenašati veliko težo. Tako sta skupaj predstavljala ogromno moč, ko sta zadela ob nasprotno konjeniko (http://www.napoleonguide.com/cavalry_france.htm).

5.2.2. Dragonci

Francoski dragonci so bili glavna opora konjenice in so bili sposobni tako izvidovanja kot tudi zadajanja zmagovalnih udarcev nasprotniku. Imeli so sabljo, pištolo in kratko karabinko, kar jim je omogočalo, da so razjahali in se bojevali peš kot zelo mobilna pehota. Ta prednost je prišla močno do izraza v protigverilski vojni na Pirenejskem polotoku in tudi kot prevzemanje samostojnih vlog na bokih vojske (http://www.napoleonguide.com/cavalry_france.htm).

5.2.3. Huzarji

Huzarji so bili lahko oboroženi konjeniki in so bili oči in bit Napoleonove vojske. Taktično so bili uporabljani kot izvidniki in kot zemljevid za vojsko, da so obveščali poveljnike o sovražnikovih premikih. Imeli so svojo kodo in to je podeden pogum, obrobjen z željo po smrti. Nekoč je rekel eden izmed njihovih pogumnih in brutalnih sabljačev, general Antoine

Lasalle, da so vsi tisti, ki so še živi pri 30., malopridneži (http://www.napoleonguide.com/cavalry_france.htm).

5.2.4. Suličarji

Eni izmed najbolj strah vzbujajočih konjenikov v Napoleonovi vojski so bili Poljski suličarji, ki niso poznali milosti. Britanci so to spoznali v bitki pri Albueri na španskem bojišču, ko so Poljski suličarji v zavetju nevihte napadli in v trenutku uničili nasprotnikovo brigado. Suličarji so bili odlični proti pehoti v postroju kvadrata, ko so njihove sulice presegle bajonete nasprotnika, in ravno tako pri preganjanju bežečega nasprotnika (http://www.napoleonguide.com/cavalry_france.htm).

5.3. ARTILERIJA

Kot bi pričakovali od Napoleona, ki je bil bivši artilerijski oficir, so francoski topovi predstavljali hrbtenico zemeljskih sil. Francoski topovi so bili povečini uporabljeni v skoncentrirani bateriji, za rahljanje sovražnikovih formacij pred stikom s pehoto oz. konjenico. Zelo dobro izurjene topniške posadke so omogočale Napoleonu, da je premikal topove zelo hitro in zavaroval oslABLJENE pozicije obrambe ali, da naredil razpoko v sovražnikovih linijah (http://www.napoleonguide.com/artillery_france.htm).

Artilerija oz. topništvo je bilo oblikovano v peš polke in konjske polke. Topovi, težki 4, 8 in 12 funtov⁴, so izstreljevali po dva polna naboja v minuti na razdalji 600 metrov z veliko natančnostjo (Vojna enciklopedija (5): 712).

Francoski topovi so imeli medeninaste cevi in njihov voz, kolesa in priklopnik za streljivo so bili olivno zelene barve (http://www.napoleonguide.com/artillery_france.htm).

⁴ Funt – 1 funt je 0,4535924 kilograma(http://www.onlineconversion.com/weight_common.htm)

5.4. OBOROŽITEV

5.4.1. Pehota

Hodeči vojaki so imeli nekaj osnovnih orodij za ubijanje sovražnika: sablje, bajonete in pištole za boj prsa na prsa in za krajše razdalje netočne muškete⁵. Medtem ko so bili britanski vojaki opremljeni s puškami z daljšo cevjo, kar jim je dajalo prednost na bojišču (<http://www.napoleonguide.com/weapind.htm>).

5.4.1.1. Mušketa

»Francoska mušketa model 1777 z modifikacijami je bila osnovno orožje francoske pehote v obdobju revolucije in Napoleona. Kaliber take muškete je 17,5 mm.« (Enciklopedija orožja: 119).

Mušketi se je počasi polnilo in izurjeni vojaki so bili lahko veseli, če so izstrelili tri salve v minuti. Bila je zelo nenatančna – na 80 korakov⁶ je bila večja možnost, da dober strelec zadane sovražnika, medtem ko je bila verjetnost zadetka na razdalji 100 korakov bistveno manjša (<http://www.napoleonguide.com/weapinf.htm>).

5.4.1.2. Puška

Puške so predstavljale velik napredek v primerjavi z mušketami glede točnosti. Risast žleb v puškini cevi je dal krogli rotacijo in tako je bila natančna tudi pri večjih razdaljah. Pri 200 korakih je strel izkušenega vojaka skoraj zagotovo ubil nasprotnika, kar je trikratna razdalja kot pri mušketi. Vendar pa so se puške polnile dalj časa, zaradi česar jih Napoleon ni uporabljal (<http://www.napoleonguide.com/weapinf.htm>).

5.4.1.3. Bajonet

Pravljica uporaba hladnega orožja v napadu z bajonetom je bolj legenda kot dejstvo, saj so izgube, povzročene z bodalom kot dodatkom na vojakovi mušketi, predstavljale zelo nizek

⁵ Mušketa → je dolgoceveno vojaško orožje (puška) z gladko cevjo, navadno sprednjača. Nekoč je bila v pehotni rabi.«(Enciklopedija orožja: 109).

⁶ Korak – 1 korak je 0,3048 metra(http://www.onlineconversion.com/length_common.htm)

odstotek vseh izgub. Vsekakor pa je bil bajonet zelo učinkovito zastraševalno orožje, ko so enote stale pred strahovitim naskokom. Misel na to, kako si zaboden v trebuh, je vse razen najpogumnejših, pripravila do iskanja zatočišča pred potjo bajoneta (<http://www.napoleonguide.com/weapinf.htm>).

5.4.1.4. Sablja in meč

Sablje in meči, ponavadi orožje oficirjev in častnikov brez naziva, so sablje in meči variirali od nacije do nacije in od enote do enote (<http://www.napoleonguide.com/weapinf.htm>).

»V 18. stoletju je oblika vojaških mečev in sabelj začela postajati uradno predpisana, kar je zagotavljalo lažjo in enotno nabavo ter stalno kakovost. Meč in sablja sta postala predvsem orožje konjenice, čeprav so ju nosili tudi pripadniki drugih rodov vojske.« (Enciklopedija orožja: 52). Francoska težka konjenica – kirasirski polki - so bili oboroženi s palaši⁷, ki so bili uvedeni leta 1805. Francoski gardisti pa so imeli kratko sabljo, ki so jo nosili ob boku na dolgem pasu z desne rame. V 18. stoletju so bile kratke sablje ob puški in bajonetu pogosto orožje pehote (Enciklopedija orožja: 54).

5.4.1.5. Kopje

Kopje so imeli naredniki, bila je dolga 9 čevljev (2,74 metra) in imelo je rezila, dolgo en čevelj (0,30 metra), ki so bila privita na drog. Konica je imela pregrado, dolgo šest col (15,24 centimetrov), da se ni zarila pregloboko v sovražnika (<http://www.napoleonguide.com/weapinf.htm>).

5.4.2. Artilerija

Najbolj učinkovita za pobijanje ljudi na napoleonovem bojišču je bila artilerija v različnih izvedbah. Večina je bila učinkovita na dolгих razdaljah in smrtonosna od blizu (<http://www.napoleonguide.com/weapind.htm>).

⁷ palaš – meč udrihač (Enciklopedija orožja: 52).

5.4.2.1. Topovi

Francoska Napoleonova vojska je imela topove različnih kalibrov.

Tabela 1: Topovi v francoski vojski:

kaliber	maximalen domet (v metrih)	učinkovit domet (v metrih)	domet pri streljanju šrapnelov (v metrih)
4 - funtnik	1100	640	360
6 - funtnik	1350	725	360 - 410
8 - funtnik	1350	725	460 - 500
12 - funtnik	1600	825	550

Vir: http://www.napoleonguide.com/artillery_ranges.htm

Imela pa je tudi havbico, in sicer 6-colsko⁸ z maksimalnim dometom 1100 metrov, učinkovitim dometom 640 metrov in dometom pri izstreljevanju šrapnelov od 460 do 550 metrov (http://www.napoleonguide.com/artillery_ranges.htm).

5.4.2.2. Zaporedje dogodkov pri streljanju

Top je bil pripravljen za streljanje, ko je bila v cev vstavljena krogla in je bila potisnjena po cevi navzdol. Nato je bilo treba pokriti ozko odprtino za prižiganje smodnika, da ne bi prišlo do prezgodnje eksplozije, ker je lahko od prejšnjih streljanj ostal kakšen žareč delček. Ko ni bilo več nevarnosti samovžiga, je bilo treba prebosti naboj, nameščen v cevi, in namestiti vžigalno vrvico ter preveriti nastavitve dolžine streljanja. Po namerjenju topa je vojak prižgal vžigalno vrvico in top je izstrelil naboj. Po strelu je posadka top premaknila dva metra nazaj na prvotno pozicijo, so cev očistili, da ne bi iskre povzročile eksplozije pri naslednjem polnjenju (http://www.napoleonguide.com/artillery_firing.htm).

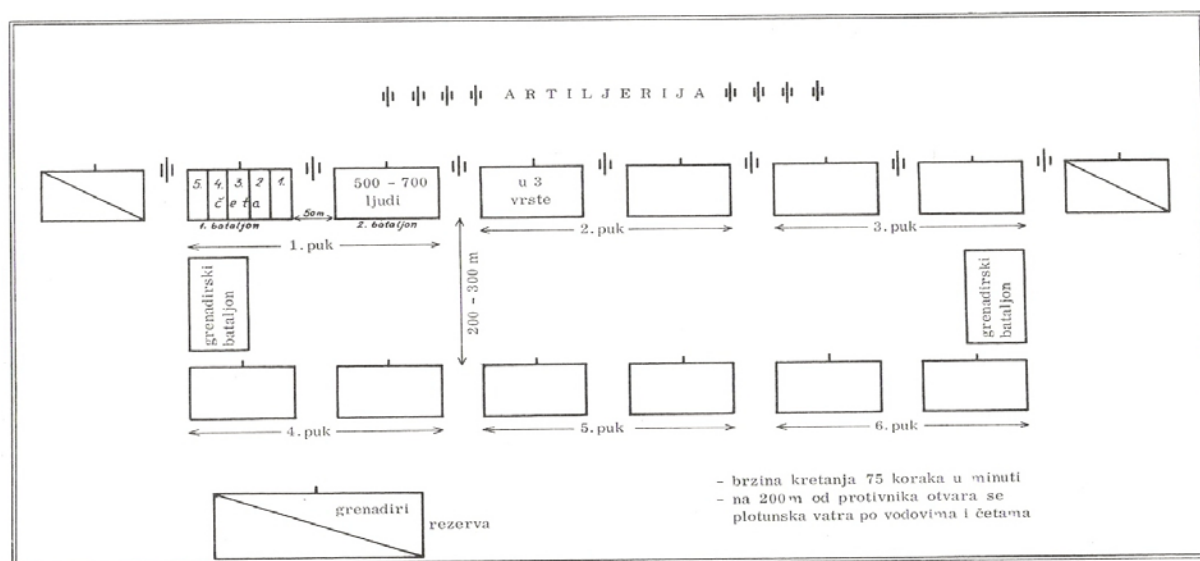
5.4.2.3. Strelivo

Artilerijske baterije so imele omejene izbire streliva za uničevanje sovražnika. Izbirali so med krogli, šrapneli in minami. Krogle so bile iz železa, različnih velikosti in tež: tri, šest in

⁸ Cola – 1 cola je 2,54 centimetra (http://www.onlineconversion.com/length_common.htm)

dvanajst funtne, odvisno od topa, s katerim so streljali. S krogli so streljali na različne cilje, od pehote v formaciji do posameznih ciljev. Uspeh je bil odvisen od tega, kako je krogla odskočila, se zakotalila oziroma zadela tarčo. Medtem, ko je na suhih tleh ena krogla lahko sploščila množico ljudi, je krogla na razmočena tla samo priletela in tam obstala. Šrapnel je bil smrtonosna izbira izstrelka za blizu in je povzročil maksimalno število žrtev med sovražniki. Narejen je bil iz tanke pločevine, ki je bila napolnjena s kroglicami s težo 200 gramov in je razpadel, ko je zapustil cev topa. Strel se je razpršil in je razredčil sovražnikove vrste ter jim povzročil vrzeli, ki so jih morali zapolniti. Tretja izbira, ki so jo imeli artilerijci na voljo, so bile mine. Te so bile zopet iz zelo tankih sten in so imele tempirano polnilo, ki naj bi eksplodiralo v bližini velikega števila sovražnikovih vojakov. Mina je razpadla in začela škropiti šrapnele po velikem področju, saj je bil namen topničarjev, da poškodujejo ali uničijo čim več nasprotnikov (http://www.napoleonguide.com/artillery_ammo.htm).

Slika 1: Postroj vojske

Vir: Knežević, 1980.

6. UVOD V NAPOLEONOVE VOJNE

Predno začnem z razčlenjevanjem in opisom bitk, ki sem jih izbral, bom na kratko opisal začetek vojn in eno izmed bitk v Italiji, in sicer bitko pri Rivoliju.

6.1. PRVA KOALICIJSKA VOJNA

Začela se je v Belgiji, Avstriji in Prusiji, napovedala pa jo je Francija. Francozi so na začetku samo izgubljali, položaj zanje je bil skoraj katastrofalen. Kljub temu so uspeli zavzeti Belgijo, prodrli so čez Ren, naslednjega leta so Belgijo izgubili. Po usmrnitvi francoskega kralja so se leta 1793 vojni pridružile vse večje evropske države. Ob strani sta ostali Rusija in Turčija. Francija je, da bi ustvarila veliko vojsko, razglasila splošno vojaško obveznost. Francoskim enotam, ki so zmagovale nad zavezniki, je poveljeval general Jourdan.

Vojna za Belgijo je potekala tudi leta 1794, do odločilne bitke je prišlo 26. junija 1794 pri Fleurisu. Francozi so Avstrijce porazili, bitka je ostala zapisana v zgodovino zaradi prvega opazovalnega balona, ki se je dvigal v zrak. Uporabili so ga Francozi. General Jourdan je bojda z njegovo pomočjo dobil veliko koristnih informacij.

Leta 1795 je vojna potekala v znamenju bojev za prehode čez reko Ren. Najpomembnejši boji so potekali okoli Mainza. Leta 1796 sta dve francoski armadi prodrli čez Ren. Tretja je prodrla v Italijo pod poveljstvom sedemindvajsetletnega Napoleona Bonaparta. Francozi so osvojili vso severno Italijo, spomladi 1797 so zavzeli Goriško in Kranjsko. Premirje je bilo podpisano v Leobnu, mir 17. oktobra 1797 v Campoformiu. Belgijo je Franciji odstopila Avstrija, Milano Italija, dobila pa je Benečijo, obrežno Istro in Dalmacijo (http://www.napoleonguide.com/campaign_revolt.htm).

6.2. OPERACIJE V ITALIJI

Vojna v Italiji je vzdignila enega največjih vojskovodij - generala Napoleona Bonaparteja, ki je preoblikoval stradajočo in razpuščeno vojsko v odlično bojno silo. Njegov prvi problem je bil soočenje z dvema nasprotnikoma, Avstrijci po poveljstvom generala Jean Beaulieua in Piemontsko vojsko pod generalom Michelom Collijem. S prihodom med ti dve sili jih je

Napoleon ločil pri Montenotteu in premagal Beaulieua pri Degou. Nato se je obrnil še proti Collisu, ki ga je premagal pri Mondovi. Colli je nato zahteval prekinitev sovražnosti in dva tedna kasneje je Piemont izstopil iz vojne. Spopad z Avstrijci pri Lodiu je očistil Lombardijo sovražnikov in Bonaparte je nadaljeval s pritiskom na umikajočega se Beaulieua in mu sledil na Tirolsko.

Pojavila pa se je nova nevarnost v daljavi, ko je general Dagobert Wurmser popeljal vojsko v severno Italijo, da bi preprečil zajetje trdnjave v Mantovi, zadnjega oporišča, ki so ga imeli Avstrijci v regiji.

Wurmser je razcepil svoje sile in poslal generala Petra Quasdanovicha, da bi presekali Napoleonove oskrbovalne linije. Napoleon je ponovno uporabil notranje linije, taktiko prihoda med nasprotnika, da ga porazi vsakega posebej predno se združi, in tako je Francoski poveljnik najprej pritiskal na Wurmsera in nato premagal Quasdanovicha pri Lonatoju. Wurmserjevi močje so nato občutili polno moč Francozov pri Castiglionejou, od koder so se umaknili nazaj na Tirolsko. Ko je ponovno vzpostavil zbranost, je Wurmser poizkusil z novim podvigom, da bi pomagal Mantovi, ampak je ponovno prišlo do razbitja njegovih sil. General Paul Davidovich je ostal za zaščito Tirolske, medtem ko se je Wurmser premaknil proti Mantovi. Bonaparte je premagal Davidovicha pri Calianoju in nato pospešil marš, da bi ujel glavnino Avstrijske vojske. Wurmserja je ujel pri Bassanu in medtem, ko ga je premagal, je večina Avstrijcev uspela priti do Mantove. Posadka je štela 28.000 mož, vendar to ni zadostovalo, da bi se prebili iz obročja generala Andrea Massena. Tretji poizkus rešitve so izpeljali Avstrijci in general Josef Alvintzy se je zoperstavil Francozom. Še tretjič so poizkušali z razdelitvijo sil in medtem, ko je francoska vojska zadrževala Davidovicha, je Napoleon udaril po Alvintzyju pri Caldieroju. Bitka se je končala v korist Alvintzyja, vendar je v drzni bitki pri Arcoli mladi Francoski general uničil Avstrijce. Zgodaj 1797. leta je Dunaj naredil zadnje poteze, da bi osvobodil ujete enote v Mantovi. Alvintzy, ki se očitno ni nič naučil iz izkušenj, je ponovno razcepil vojsko in napadel Francoze pri Rivoliju brez glavnine svoje vojske. Kljub temu je dobro napredoval in Bonaparte je bil pod pritiskom, dokler ni prišla okrepitev in mu dala odločilno prednost (http://www.napoleonguide.com/campaign_revolt5.htm).

6.3. BITKA PRI RIVOLIJU

Rivoli Veronese je italijansko mesto na obrobju Monte Balda, na desnem bregu reke Adiže, kjer je 14. 1. 1797 Napoleon zlomil četrti poizkus deblokade Mantove.

V četrti poizkus deblokade je Avstrijski general Alvintzy šel 7. 1. 1797 s Furlanskim korpusom (15.000 mož), razdeljenim v dve samostojni diviziji, in Tirolskim korpusom (27.000 mož), ki je prišel 11. januarja s severa po dolini reke Adiže. Ko je ugotovil, da se Avstrijska glavnina približuje Rivoliju, je Bonaparte pustil nekaj sil v Veroni, Ronco-u in okoli Mantove (skupno 17.000 mož) in pospešeno poslal del Massenove divizije, konjenico in artilerijo proti Rivoliju, Reya s 5.000 možmi iz Desenzano del Garda pa na Castelnovo di Verona. Tako so Francozi na področju Rivolija, kjer se že nahaja Joubert s svojimi silami, zbrali čez 20.000 mož (vključno s 15.000 konjeniki) in 40 topov.

Tri Avstrijske kolone (12.000 mož) so prihajale priti področju Rivolija, četrta, pod poveljstvom Franza Lusignana, pa je prihajala v velikem loku južno od Rivolija, da bi presekala smer umika Francozom. Joubertove sile so odbile napade nasprotnikovih kolon, vendar je levo francosko krilo popustilo, kar pa je popravila Massenova pehota. Zaradi delnega umika tudi na francoskem desnem krilu se je avstrijska pehota približala področju preko Incanala, kjer je prihajala avstrijska artilerija in konjeniška kolona z desnega brega. V tem času je Lusignanova kolona prišla v zaledje francoskih sil, katerih situacija je postala kritična. Francozi so najprej zasuli z artilerijskim ognjem kolono, ki je prihajala preko Incanalea in prešli v napad. Avstrijske enote so se razkropile po pobočju pri Incanale-u, kar je povzročilo veliko zmedo med njimi. Ostale avstrijske enote, podvržene močnemu francoskemu artilerijskemu delovanju in konjeniškim jurišem, so se umaknile na Monte Baldo. Nazadnje je Lusignanova kolona napadena z obeh bokov in skoraj popolnoma uničena. Bonaparte pusti Jouberta in Reya, da preganjata nasprotnike, Massenovo divizijo pa vrne k Mantovi. Ta uspeh je omogočil Francizom obkolitev divizije avstrijskega generala Giovanija Provera iz sestave Furlanskega korpusa, ki je kapitulirala 16. januarja v Roverbellu. V treh dneh (14.-16. januarja) so Francozi ujeli 20.000 in uničili 5000-6000 mož. Mantova je kapitulirala 2. 2. 1797 (Vojna enciklopedija (7): 193-194).

7. AUSTERLITZ

Bitka pri Austerlitzu je bila odločilna bitka v Tretji koalijski vojni, za katero so sklenile zvezo proti Franciji Avstrija, Rusija, Anglija in Švedska. Do bitke je prišlo 2. decembra 1805 pri Austerlitzu (Slavkovu) na Češkem (Švajncer, 1998: 225).

7.1. Tretja koalijska vojna

Aprila 1805 je kazalo idealno za člane Tretje koalicije, da udarijo nazaj po Francozih. Francoska flota ni mogla vzpostaviti kontrole nad Angleškim kanalom in velika večina »Grande Armee« je taborila blizu Boulogne in čakala povelje, da napadejo Britanijo. Bilo je odločeno, da bo skupna invazija Tretje koalicije zaustavila hiter Napoleonov vzpon. Plan je bil napasti Italijo in Bavarsko. Edini problem ob tem je bil, da je Napoleon to sprevidel in je na skrivaj premaknil Veliko armado preko Rena in nato še Donave. S tem je odrezal avstrijskega generala Karla Macka od oskrbovalnih poti in ga pri Ulmu prisilil, da se je vdal. Bonaparte se je nato odpravil proti Dunaju, kjer je zavzel sovražnikovo glavnino in prisilil ruskega generala Mihaila Kutuzova v dve obrambni akciji pri Durrensteinu in Hollabrunnu. V Italiji je maršal Massena porazil nadvojvodo Charlesa pri Caldierou in ga izgnal iz dežele. Medtem je Napoleon zvalil rusko in avstrijsko vojsko v napad nanj 110 kilometrov severno iz Dunaja pri Austerlitzu. Delal se je, da so njegove sile šibke in se umaknil še preden je sovražnik izvedel nasprotni napad in čakal, da pride okrepitev na pomoč. Avstrijsko – ruska vojska je bila razbita na pol in nato uničena. Izgube na strani koalicije so bile 27.000 mož, na strani Francozov pa 9.000 mož. Avstrija se je takoj vdala in kasneje prepustila dele Nemčije in Italije Franciji, medtem ko so se Rusi umaknili na domača tla (http://www.napoleonguide.com/campaign_3coalit.htm).

7.2. Bitka pri Austerlitzu

»Bitka pri Austerlitzu, češko Slavkovu, je bila ena izmed Napoleonovih velikih zmag in značilnih bitk, ko je z manjšimi silami premagal močnejšo sovražno vojsko. Bitko so vodili

francoski cesar Napoleon, avstrijski cesar Franc in ruski car Aleksander, zato je dobila ime bitka treh cesarjev.«(Švajncer, 1998: 225).

7.2.1. Uvod v bitko

Leta 1805 je Moravska živela svoje mirno življenje. Imeli pa so kar nekaj skrbi, saj je pred žetvijo tistega leta deželi zavladal režim, ki je imel velike potrebe, ki so bile posledica prejšnjih revnih žetev. Dolgo obdobje vojne s Francijo je deželo izčrpalo in jo pustilo v katastrofalnem finančnem stanju, kar je imelo negativne učinke na celotno Avstrijsko monarhijo. Zaradi devalvacije denarja je začela naraščati cena hrane in drugih dobrin. Leta 1801 je bil vzpostavljen mir in z njim želje, da bo bolje. Pridelki leta 1805 so bili dobri, še posebno vino, in ljudje so bili optimistični glede prihodnosti. Zato se ni nihče preveč obremenjeval, ko se je jeseni razširila novica, da se Francozi zopet bojujejo v Nemčiji.

Nato se je vse zgodilo hitro. Francozi so zasedli Dunaj, kar jim je odprlo prosto pot čez Donavo proti severu in Moravski. Vladar Franc I je pobegnil pred prihodom sovražnika in se nastanil v Brnu. Vse do zadnjega je bil prepričan, da bo sovražnik ustavljen na Donavi, vendar so mu kurirji sporočili alarmantne novice in tako se je odpravil v Olomouc.

Napoleon Bonaparte, ki je postal vladar Francije leto poprej, je začel z osvajalnimi pohodi proti koaliciji avgusta 1805. Njegova vojska, ki je štela 200.000 mož, se je odpravila od Angleškega kanala, kjer so se pripravljali na invazijo na Anglijo, proti Renu. Spretni angleški diplomaciji je uspelo v zadnjem trenutku odvrniti Napoelona od napada. Z veliko truda in ogromnimi stroški so uspeli ustanoviti tretjo koalicijo proti Franciji. Vojaška stebra koalicije sta bila Avstrija in Rusija. Napoelon je s težkim srcem opustil idejo o invaziji in se je bil prisiljen obrniti na vzhod proti Avstriji in Rusiji. V Londonu so si oddahnili. Ta nova vojna jih bo drago stala, ampak vsaj kri, ki bo prelita, ne bo njihova.

Nastop Napoleonove vojske bi lahko med tem pohodom označili kot »blitzkrieg«. Evropa je bila zelo presenečena nad hitrostjo njegovih maršov. Vojska se je ponašala z moderno organizacijo in taktiko. V razmaku nekaj tednov je bilo jedro avstrijske vojske ujeta, obkoljeno in prisiljeno v vdajo blizu Ulma. To se je zgodilo preden so prišle pomožne ruske čete, ki so počasi marširale iz Ukrajine. Združitev avstrijske in ruske vojske je ostala nerealizirana. Samo na avstrijskem ozemlju blizu Braunau-a je bila izvršena spojitve, ko so se

ostanki avstrijske vojske srečali s Kutuzovom. Francozi so napredovali ob Donavi proti Dunaju in pred seboj gnali ostanke enot Kutuzova. Dunaj se je predal in bojišče se je premaknilo na Moravsko. Oslabljeno jedro avstrijcev se je umaknilo v Olomouc skupaj z vojsko Kutuzova, ki je bila zdesetkana. Francoska vojska je medtem okupirala velik del Nemčije in Avstrije ter južno Češko in Moravsko.

V ponedeljek 18. novembra 1805 se je predhodnica Napoleonove vojske približala Brnu in naslednji dan je Napoleon v spremstvu straže vstopil v mesto. V mesto je prihajalo vedno več novih enot, predhodnje pa so odhajale naprej. Medtem so okupirali severne in vzhodne položaje in bili so odločeni, da ne zapustijo tega mesta.

Avstrijsko – ruska vojska s 100.000 možmi je bila v tem času skoncentrirana blizu Olomouca. Morala zaveznikov se je dvignila, ko je prispel ruski car Aleksander. Na prvem zboru 24. novembra je bilo odločeno, da odidejo proti Brnu, kjer naj bi se bila odločilna bitka s Francozi. Zavezniški štab je verjel, da Napoleon nima več kot 50.000 vojakov in bo zbežal pred mogočno vojsko zaveznikov. Kocka je padla in velika igra se je lahko začela.

Vendar pa Napoleon ni čakal in je hitro pripeljal okrepitve v Brno. Iz okolice Jihlava je prišel Prvi korpus maršala Bernadottea ter iz okolice Dunaja Tretji korpus maršala Davouta. To pa je pomenilo, da je bilo razmerje moči precej izenačeno in ne tako različno, kot so mislili zavezniki. V ponedeljek 2. decembra, se je odvila krvava bitka med Brnom in Austerlitzom. Napoleon je pripravil past, v katero se je ujela celotna zavezniška vojska (<http://www.bond.cz/www/austerlitz/prolog.asp>).

7.2.2. Strategiji vojsk

Vojske starega fevdalnega sveta so manevrirale med bitko v togih in linearnih formacijah, ki so bile razvite v osemnajstem stoletju. Niso mogli uporabiti prednosti terena in enote so se premikale kot šahovske figure. Ko so oficirji vpili ukaze, so vojaki v svojih točno določenih formacijah izvajali zapletene manevre. Instinkt za preživetje je bil izbit iz vojakov s strogimi kaznimi. Kot rezultat so korakali v sovražnikov ogenj s strumnim korakom. Glavni strateški namen je bil obramba zasedenega ozemlja in okupacija sovražnikovega in ne uničenje sovražnikove vojske.

V primerjavi s tem je francoska vojska uničila sovražnikove čete z nenadnimi silnimi napadi, razpršenimi strelci ter razširjenim bojnim redom. Vojska je počasnega sovražnika uničila z močnimi udarci, pri čemer je dobro uporabila raznolikost terena in naravne danosti. Proti dolgim in plitkim linijam so Francozi začeli uporabljati kompaktne formacije kolon s šestimi vrstami v globino, ki so bile lahko sestavljene iz pehotnega bataljona ali kvadrata pešakov, poznanega kot »carre«, ki je bil formiran proti napadom konjenice, ali poljubne formacije lahke pehote v vseh možnih kombinacijah, kot so zahtevale trenutne razmere.

Strateški cilj francoske vojske je bil, da dosežejo s hitrim maršom srce sovražnikovih sil in ga uničijo v odločilni bitki. Francoska vojska je bila sposobna korakati z dvakratno hitrostjo sovražnikove. Napoleon je maksimalno izkoristil te nove tehnike bojevanja in jih dvignil na višjo stopnjo do popolnosti. Vojski je dal tudi novo stalno organizacijo in strukturo. Vsi te novi elementi so odigrali pomembno vlogo v bitki pri Austerlitzu. Razlika v taktiki in strategiji se ni odražala v oborožitvi in opremi, ki je bila zelo podobna na obeh straneh. Navkljub napredni strategiji pa je Napoleon uvedel zelo malo tehničnih novosti v svoji vojski.

Ena izmed velikih prednosti Napoleonove vojaške organizacije je bila, da so vojaški korpusi vsebovali veliko različnega orožja. Struktura je bila tudi trdna in te enote so služile pod istim poveljnikom že kar nekaj časa, kar je poveljnikom omogočilo, da so se približali svojim možem. Te enote so bile predstavljene Napoleonu leta 1800 kot poskusne. Od leta 1805 jih je uporabljal kot osnovne vojake redne vojske. Bataljoni so bili organizirani v korakajoče kolone, ki so bile pod različnimi generali v različnih situacijah (<http://www.bond.cz/www/austerlitz/armies.asp>).

7.2.3. Pred bitko

Sovražnikova vojska je zasedla pozicije v ponedeljek zvečer 1. decembra na pokrajini med Brnom in Austerlitzom. Teren, ki je naslednjega dne predstavljal bojišče, je bil gričevnat in je imel površino 10 x 12 kilometrov. Na severu je področje mejilo na cesto v Olomouc, preko katere so se začenjali obronki Dražanske planote. Na jugu pa se je pokrajina odprla na južne-moravske ravnice. Približno šest kilometrov od Olomoucke ceste se začne niz hribov, ki potekajo skoraj vzporedno s cesto. To je Pracenski greben. Njihova najvišja točka je hrib, ki je nad vasjo Prace in je visok 325 metrov. To je najvišja točka v okolici in je bil med bitko tarča vojaških operacij. Ta greben se spušča proti vzhodu, kjer se dviga malo nižji hrib Stari

vinograd (298 metrov). Hrib je med vasema Pracer in Blazovice in na njem je bil v začetku bitke nameščen štab zaveznikov. Pracerski greben ima dolgo in položno pobočje v smeri Olomoucke ceste, južno pobočje pa je bolj strmo in se spušča v manjšo reko Litavo, ki teče okrog hribov v smeri jugozahoda. Ta rečica je predstavljala še eno mejo bojišča, ki je bilo tako skoraj popolno zaprto s trikotnikom - na severni strani je cesta, na južni reka s pritokom, na zahodni je Zlati potok, ki je pritok Litave in imata stičišče južno od Telnice. To stičišče tvori južni kot trikotnika in oblikuje ribnik Meninsky rybník. Na Litavi blizu tega ribnika je še en ribnik, Zatecansky rybník. Oba sta odigrala pomembno vlogo v zaključku bitke.

Severno od Olomoucke ceste je hrib Santon (306 metrov) nad vasjo Tvarozna, katerega je Napoleon pred bitko utrdil s 17. lahkim pehotnim regimentom in 18 topovi. Dva kilometra južno po cesti je hrib Zuran, od koder je Napoleon vodil začetne faze bitke. S hriba je pregled nad celotnim Pracerskim hribovjem in dolino Zlatega potoka, ki teče od Ponetovic po široki in blatni strugi proti ribniku Meninsky in njegovem stičišču z Litavo.

Zavezniki so prišli na vzhodni del tega ozemlja in okupirali Pracenski hrib, katerega je Napoleon malo prej zapustil. Napoleon se je umaknil s svojimi silami proti Brnu, za črto Zlatega potoka, do točke blizu Sokolnice in Kobylnice. Tako je na zlatem pladnju ponudil ta hrib sovražniku, kar je bilo del njegovega načrta, da bi sovražnik bil prepričan o svoji premoči. Njegove sile so se ustavile pri Zlatem potoku, kjer jih je hotel ob zori zvabiti v past. Na drugi strani potoka sta bili samo Legrandova pehotna divizija in konjeniška divizija Soulttonovega četrtega korpusa, da bi zadržali fronto. Ponoči pa je Napoleon premestil svoje druge sile na sever, v bližino Olomoucke ceste. Od tam naj bi napadli zaveznike od zadaj in z boka, takoj ko bi krenili iz Pracenskega hriba proti Zlatemu potoku.

Napoleon je prebil noč v kolibi pod Zuranskim hribom, katerega je izbral za svojo poveljniško postojanko. Medtem se je gardna konjenica namestila v vdrtni pod Zuranskim hribom in prvi korpus maršala Bernadotta je čakal v rezervi blizu Slapanice. Glavni napad na Pracenski hrib naj bi sprožili dve diviziji Soulttonovega četrtega korpusa, zaščiteni na levi strani s petim korpusom Lannesa in konjenico Murata.

Zavezniki, ki so spremljali dogajanje ponoči, so mislili, da Napoleon zapušča položaje in se umika. Ko se je Napoleon pojavil med svojimi vojaki v vasi Jirikovice, je sprožil ovacije in začeli so proslavljati obletnico Napoleonovega kronanja. Zaradi improviziranega ognjemeta

so zgorele vse strehe hiš in zavezniki so dobili napačen vtis, da Napoleon požiga svoj kamp pred umikom.

To noč so zavezniški generali razpravljali o planu napada. Plan je razvil in predstavil general Franz von Weyrother, avstrijski general, po njem pa naj bi zavezniška vojska prišla s Pracerskega hriba, prečkala Zlaty potok in potisnila sovražnika proti severu. Zavezniški vojski bi podporo nudila konjenica generala Liechtensteina in Uvarova na Olmoucki cesti, pod njo pa ruski korpus generala Bagrationa, ki naj bi zajel hrib Santon in napadel umikajoči francoski bok. Sam plan pa ni vzel v račun hitrosti in okretnosti Francozov (<http://www.bond.cz/www/austerlitz/before.asp>).

7.2.4. Bitka

Ozek kordon francoskih strelcev na Zlatem potoku navkljub prednosti v terenu ni mogel zadržati pozicij nasproti prihajajočega napada več kot 50.000 mož, ki so prihajali v dolino s Pracenskega hriba. Za zagotovitev neprebitja fronte je bilo ključno, da pride okrepitev, Tretji korpus maršala Davouta, pravočasno. Hitel je z Dunaja in po planu bi moral prispeti v zgodnjih jutranjih urah. Prispel je v zadnjem trenutku in preprečil katastrofo.

Do prvega stika med francosko in avstrijsko predhodnico je prišlo pred svitom blizu vasi Telnice. Avstrijci so začeli pohod blizu Ujezda in predno so prišli v Telnice, so trčili na francosko stražo. Medtem, ko je bila avstrijska predhodnica že zaposlena z bojem za Telnice, pa so se štiri kolone šele pripravljale za odhod v dolino. Nekje po sedmi uri je šla prva v dolino Dokhturova Prva kolona, sledila je Langeronova Druga in Przybyszewskijeva Tretja. Ko so šli za obzidjem gradu Sokolnice, jih je pozdravil močan ogenj Legrandove pehotne divizije. Med potekom bitke se je lastništvo nad gradom velikokrat zamenjalo. Ravno tako so se bili težki boji za vasi Sokolnice in Telnice. Vse je kazalo, da bodo ruske kolone prebile francoske linije, ko je malo pred deseto uro prišla Friantova divizija Davoutovega korpusa. Ta divizija je prišla po izčrpajočem dvodnevem maršu in takoj vstopila v bitko. Tako se zavezniške kolone okoli Zlatega potoka niso prebile skozi.

Šele ko se je bitka razširila in je bila pozornost zaveznikov usmerjena na Zlaty potok, je Napoleon lahko dal povelje za glavni napad z Olomoucke ceste. Dve diviziji Soultovega korpusa, Saint-Hilairova in Vandammeova, sta čakali pod Zuranskim hribom v bližini Blazovice in Jirikovice, da bi začeli z manevrom, ki so ga kasneje imenovali »levji skok«. Ti

dve diviziji naj bi delovali kot klin v bok presenečenega nasprotnika. To jutro je megla prekrivala pokrajino in s tem tudi glavino Francoske vojske v dolini. Malo po sedmi uri so se začele prve tri ruske kolone premikati in nihče ni slutil nevarnosti, ki je pretila z desne strani. Ko se je Soultova pehota pojavila iz megle, ni bilo več časa za spremembo povelj in navodil. Celotne tri kolone so marširale proti dolini in nihče jih ni mogel ustaviti. Prve enote so naletele na Legrandove strelce, ki jih je podpirala Margaronova lahka konjenica, blizu Sokolnice in Telnice.

Priče so poročale, da je bilo povelje za napad na Pracenski hrib dano po hitrem srečanju med Napoleonom in poveljniki bližnjih korpusov. To se je zgodilo okrog pol sedmih, ko je Napoleon vprašal maršala Soult, koliko časa rabi, da spravi svoje enote na vrh Pracenskega hriba. Ta mu je odgovoril, da je dvajset minut več kot preveč in Napoleon je med opazovanjem nasprotnika z daljnogledom rekel, da lahko počakajo še četrte ure. Napoleon je hotel, da v teh 15 minutah sovražnik pride do Zlatega potoka in se formacije raztegnejo in razširijo in bi tako napad na bok imel močnejši udar in večjo stopnjo presenečenja.

Medtem je ravno vzšlo sonce in Napoleon je skiciral zadnjo varianto bojnega plana, saj je bil v nasprotju s prvotno domnevo sovražnikov napad usmerjen bolj proti jugu, proti vasi Sokolnice in Telnice. Zato je kurir, poslan po maršala Davouta, nosil navodila, da okrepi francosko fronto na tej točki. Maršali so se spustili z Zurana in se napotili k svojim korpusom. To je bilo takrat, ko je Napoleon dal povelje maršalu Soultu za začetek napada.

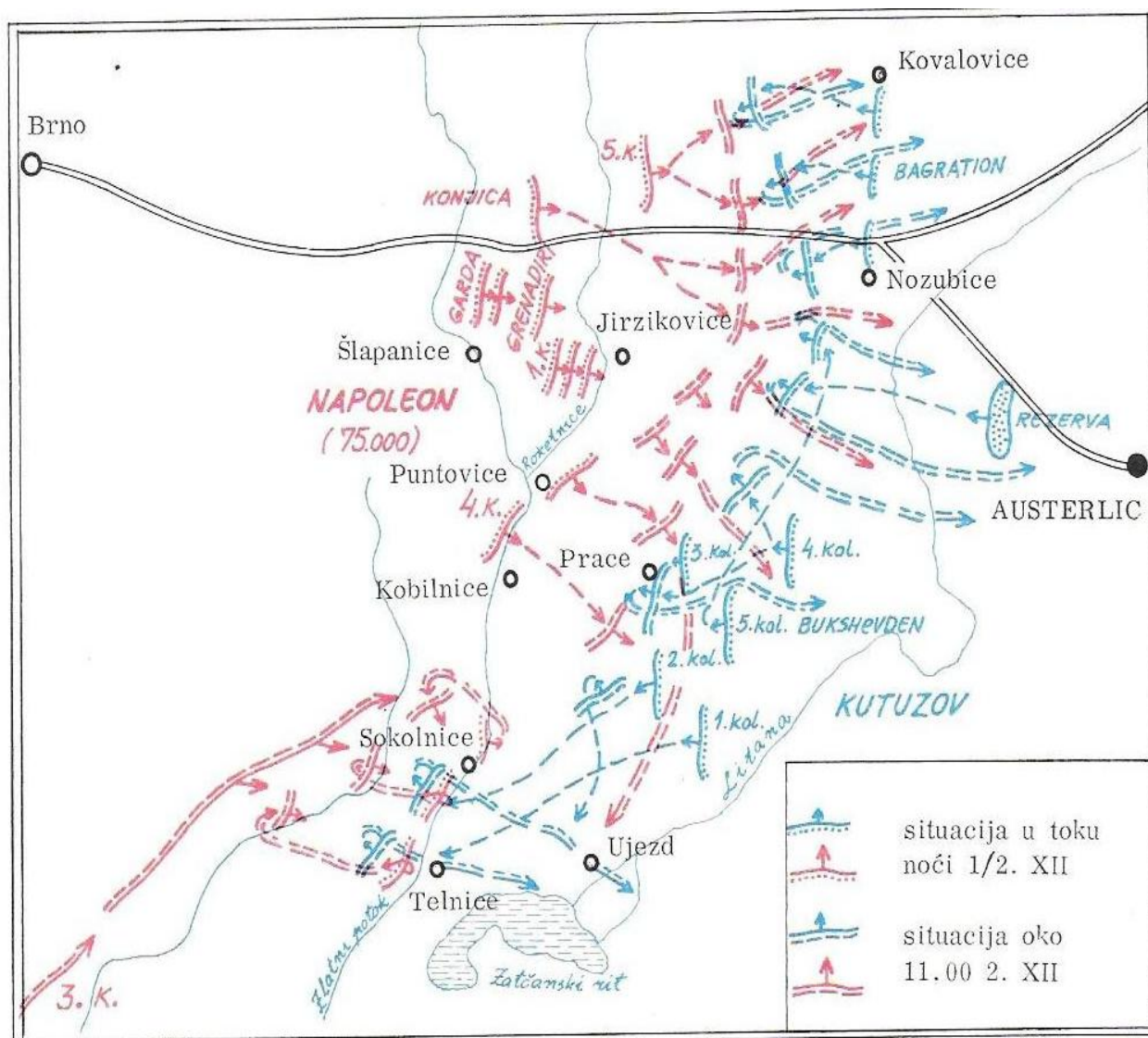
Francoski napad na vrh brega ni bil tako lahek, saj so kljub presenečenju naleteli na odločen upor in obrambo, ki se je hitro organizirala. Zavezniška četrta kolona, ki je bila sestavljena iz avstrijskih in ruskih regimentov, je ravno hotela sestopiti k Zlatemu potoku, ko so se pojavili Francozi na njihovem boku. General Kutuzov, ki je opazoval napad, je ukazal, da se formirajo in obrnejo za soočenje z nepričakovano nevarnostjo. Dal je povelje, da zasedejo vas Prace in okoliška pobočja. Kmalu je prišla okrepitev Langeronove druge kolone. Naprej pomaknjena napadalna linija te kolone je že naletela na Francoze pred vasjo Sokolnice. Ko je general Langeron slišal streljanje za seboj, se je rahlo presenečen vrnil iz Sokolnic na vrh grebena, da bi videl kaj se dogaja. Ko je proučil situacijo in zagledal sovražnika na repu, je obrnil eno svojih brigad in ji ukazal branjenje vrha grebena. Brezupen boj, ki je izbruhnil, je trajal več ur. Vojaki so se povečini borili z bojaneti in zato so bile izgube na obeh straneh velike. Rusi so se branili zelo pogumno in ujetniki so napadli francoske stražarje z golimi rokami in jih

razorožili. To je Francoze, ki so bili navajeni določenih pravil vojskovanja, tako razbesnelo, da niso več jemali ujetnikov in v zameno neusmiljeno poklali celotno rusko enoto.

Bilo je zgodaj popoldne. Glavnina zavezniške vojske, ki je bila vključena v spopade vzdolž Zlatega potoka, blizu vasi Telnice, Sokolnice in Kobylnice, je bila sedaj pod močnim ognjem z dveh strani. Spredaj je bil Davoutov korpus, na repu sta bili dve diviziji Soultovnega četrtega korpusa, ki sta prihajali z vrha hriba, ki sta ga malo prej zavzeli. Za njima pa je v rezervi napredoval Prvi korpus maršala Bernadotta.

Istočasno, vzhodno od Prace, okoli Starega Vinograda, pa se je začel odvijati najbolj spektakularen del bitke. Napoleon je skupaj s Soultovimi enotami prestavil poveljstvo s hriba Zuran na vrh Pracenskega hriba. Svoje poveljstvo je postavil skoraj na identično mesto, kjer so general Kutuzov in oba vladarja stali pred dvema urama. Napoleon je bil obkrožen s svojo gardno konjenico, čez 5000 elitnih vojakov, ki so bili cvet francoske vojske in so uživali posebno naklonjenost vladarja (<http://www.bond.cz/www/austerlitz/battle.asp>).

Slika 3: Zemljevid bitke pri Austerlitzu

Vir: Knežević, 1980.

8. BORODINO

8.1. Ozadje bitke

Vojna leta 1812 je bila najbolj osvajalna od vseh Napoleonovih vojn. Bila je bolj neposredno narekovana z interesi francoskega višjega razreda. Osnoven namen vojne je bil podreditv Rusije ekonomskim interesom višjega razreda in ustvariti notranjo grožnjo proti Rusiji v obliki vazalne Poljske, združene z Litvo in Belorusijo. Samo z upiranjem tej združitvi bi Rusija ohranila svojo ekonomsko in politično neodvisnost.

Napoleon je poskušal podrediti Anglijo, vendar je bil premagan pri Trafalgarju. Angleži so ravno tako uspeli z organizacijo nove protifrancoske koalicije, ki so jo sestavljale Avstrija, Rusija, Švedska in Neapelj. 2. decembra 1805 je Napoleon v svoji največji zmagi premagal združeno Avstrijsko in Rusko vojsko v bitki pri Austerlitzu.

Septembra 1806 je vstopila v vojno proti Franciji Prusija in 14. oktobra je bila pruska vojska premagana pri mestih Jena in Auerstädt. Februarja 1807 so se Rusi dobro upirali pri Eylau vendar so bili junija pregnani pri Friedlandu.

Ruski vladar Alexander bi lahko nadaljeval z bojem, vendar je bil utrujen od zavezništva z Britanci. Z Napoleonom sta se sestala pri Tilsitu v severni Prusiji blizu ruske meje. Na splavu sredi reke Njemen sta podpisala sporazum, ki je ustvaril Veliko Varšavsko vojvodino iz Poljskih provinc, odvzetih Prusiji, in s tem je bil razdeljen nadzor na Evropo med vladarjema. Medtem so Francozi z zavezniki nadaljevali z blokado Anglije. Rusija ni preveč učinkovito izvajala blokade in francoski višji sloj je zahteval totalno eliminacijo Angležev z evropskega trga. To je bil glavni izgovor za vojno. Vse od Erfurtskega kongresa, se je ruski vladar kazal kot vedno manj zanesljiv Napoleonov partner. Spomladi 1812 je Napoleon zbral svoje sile na Poljskem, da bi prestrašil Aleksandra. Po nekaj zadnjih poizkusih sporazuma je Velika armada konec junija začela prečkati reko Njemen (<http://www.ddg.com/LIS/InfoDesignF97/camilla/back.htm>).

8.1.2. Pohod na Rusijo

Aleksander je do pomladi 1811 nabral okoli 200.000 ljudi med Dvino in Njemenom. Februarja 1812 so se začeli Napoleonovi premiki in v trenutku, ko so enote prečkale mejo s Prusijo, je ta podpisala sporazum s Francozi, s katerim se je obvezala, da jim da na razpolago 20.000 ljudi. Enako je ravnala tudi Avstrija, ki se je obvezala za 34.000 ljudi. Na drugi strani pa je Rusija zavarovala svoje boke z zavezništvom s Švedsko in Turčijo. Spomladi 1812 je 500.000 glava Napoleonova vojska krenila proti ruski meji. V Wylkowyszkiu je Napoleon 22. junija izdal povelje za začetek vojne (Vojna enciklopedija (5): 720).

8.1.2.1. Ruski plani in strategija

Ruski operacijski plan je predvideval obrambo na mejnem pasu do Dvine in Dnjepra. Ena vojska s 120.000 možmi naj bi se zbrala pri Švenčjonisu severovzhodno od Vilnusa in se tam zaprla v utrjeno taborišče v Drissi, od koder bi z obale Dvine ogrožala Veliko armado, ki bi bila namenjena v Petrograd ali Moskvo. Druga vojska pa bi z 80.000 možmi delovala na njene komunikacije. Ruske sile so štejele približno 250.000 ljudi in 950 topov. S silami na Finskem in v Moldaviji (80.000), na vzhodni meji (30.000) in v notranjosti (100.000) pa je bilo skupno 460.000 mož. Ruske operativne enote, katerih upornost in borbenost so Francozi že spoznali, so bile bolj organizirane, oblečene in opremljene kot prej v letih 1805 in 1806-07. Bile so tudi bolj moralno kvalitetne, ker so branile svojo zemljo (Vojna enciklopedija (5): 720).

8.1.2.2. Napoleonovi plani in strategija

Napoleon je računal, da bo z eno ali dvema bitkama obrnil vojno v svojo korist. Za primer ruskega umika v notranjost pa ni imel narejenega plana. Ob prehodu Njemna je bila Velika armada razdeležna v tri skupine: levokrilna pri Kaunasu pod neposrednim Napoleonovim poveljstvom; centralna na liniji Kalvarija – Suwalki; desnokrilna v rejonu Nowograd; na skrajnem desnem krilu pri Lublinu je bil avstrijski pomožni korpus; na skrajnem levem krilu pri Tilzitu pa 10. korpus (1. polska in 2. pruska divizija). V prvi liniji je bilo 446.000 mož in 1146 topov, v zaledju dva korpusa, artilerijski park in rezervni deli. S silami v rezervi je bilo okoli 700.000 mož, od katerih jih je 611.000 v času operacij prestopilo rusko mejo. To je bila največja vojska kar jih je videl svet, vendar pa po vrednosti mnogo slabša od prejšnjih. Imela

je veliko rekrutov. Velika armada je prišla na mejo utrujena od dolgih maršev. Zaledna organizacija jih ni dohajala, da bi oskrbovala enote (Vojna enciklopedija (5): 720).

8.1.2.3. Napad Velike armade

Pred zoro 24. junija, je Napoleon začel s prečkanjem Njemna pri Kaunasu brez odpora krenil proti Vilnusu, da bi prisilil rusko prvo armado pod poveljstvom Barklaja de Tolija v bitko. Vendar se je ta umaknila v Drisso in v nasprotju z vojnim planom je bilo naročeno poveljniku druge armade Bagrationu, da se umakne čez Novogrudok na Vilejko. V Drissi so prišli do zaključka, da je operacijski plan neizvedljiv. Ruski car Aleksander I. je odredil, da se umaknejo na položaje pred Vitebskom, kjer naj bi počakali drugo armado in bi skupaj stopili v boj. Car Aleksander je v Drissi zapustil prvo armado, da bi njenemu poveljniku prepustil popolno svobodo odločanja.

V Vilnus je Napoleon prišel 28. junija, vendar je glavnina zelo zaostala. Bilo je zelo vroče in prašno. Bilo je desetkrat več zaostalih kot v prejšnjih operacijah in konjenica je izgubila 8000 konj brez boja. Ko je izvedel, da so šli Rusi ob reki Dvini navzgor, je z levokrilno in centralno skupino šel za njimi. Desnokrilna skupina ni uspela presekati poti drugi ruski armadi in jo je Napoleon podredil Davoutu, ki je z bojem pri Saltanovki, 23. julija, preprečil združitev prve in druge ruske armade.

Ker je odstopil od pospešenega marša po desni obali Dvine, je Barklaj de Toli nameraval sprejeti bitko pri Vitebskem v prepričanju, da bo prišel tudi Bagration. Pri Ostrovnu so se 25. in 26. julija njegove čete zaščitnice bojevale proti močnejšim francoskim silam. Napoleon je upal, da bo pri Vitebskem prišlo do odločujoče bitke, vendar je v noči z 27. na 28. julij Barklaj, takoj ko je zvedel za Bagrationov umik, odšel proti Smolensku. Napoleon ga ni preganjal, čete so bile izčrpane, oskrbovanje iz zaledja je skoraj prenehalo in na terenu je bilo čedalje manj potrebščin. Ljudje so se umikali v notranjost in za seboj požigali hiše in polja. Od Njemenja do Vitebska je Napoleon brez večjih bojov izgubil že 150.000 ljudi.

Svojo vojsko, 255.000 moških, je Napoleon razporedil na širokem prostoru med Vitebskim in Oršo, med ovinkom Dvine in Dnjepra. Vsi, od vojakov do maršalov, so se nadejali, da bodo tukaj obstali, Napoleon pa je bil neodločen. Očitno je bilo, da niso mogli ostati tukaj v nedogled, vrnitev nazaj pa bi bila kot poraz. Ruski prva in druga armada sta se združili 3.

avgusta v Smolensku in sta bili pripravljeni za usodno bitko. Vsi so bili pripravljeni na njo in tudi Bagration, ki je bil podrejen Barklaju de Toliju, je bil pristaš spopada, vendar pa se je Barklaj de Toli odločil drugače in ni bil pripravljen začeti bitke. Enot je samopremikal, kot da namerava začeti spopad. Bitko pri Smolensku (16.-19. avgusta) je prekinil in nadaljeval z umikom proti vzhodu. Pri Valutini gori je Napoleon izpustil ugodno priložnost, da odreže znaten del prve ruske armade.

V Smolensku se je problem nadaljnjih operacij za Napoleona pokazal v še bolj ostri obliki. Poveljniki so mu svetovali, da naj ne gre naprej. Nekaj časa je omahoval, vendar je vseeno šel v prepričanju, da Rusi ne bodo zapustili Moskve brez boja, če pa bi jo, bi vsaj prišel do hrane in namestitve.

Po zapustitvi Smolenska je bil car prisiljen odstaviti Barklaja de Tolija, ker je prepustil sovražniku veliko ozemlja in na njegovo mesto imenoval generala Kutuzova, ki se je izkazal v bojih s Turki (Vojna enciklopedija (5): 720).

8. 2. Bitka pri Borodinu

29. avgusta je General Kutuzov prevzel poveljstvo nad rusko vojsko in nadaljeval z umikanjem. Javno mnenje je zahtevalo bitko s Francozi, odločil pa je car. Tako je Kutuzov sklenil sovražnika pričakati pri vasi Borodino, ob cesti iz Smolenska proti Moskvi, kjer so prodirali Francozi. Tam je potem 7. septembra do bitke tudi prišlo. Zemljišče je bilo za obrambno bitko dobro izbrano. Desno krilo in center sta varovali kot naravna ovira zajedi reke Kolče in Semjonovskega potoka, brez naravne ovire pa je bil levi bok ruske vojske. Tam je ukazal Kutuzov postaviti utrjene položaja, po generalu Bagrationu imenovane Bagrationov fleš. Za njim je bil razporejen ves Bagrationov korpus. Rusi so utrdili tudi desno krilo. Ruski center je bil postavljen med vasema Borodino in Semjonovskoje. Na prevladujoči višini na čelu centra so bili postavljeni utrjeni položaji za 18 topov, imenovani tudi baterija Rajevskega. Povsod je stala v prvi liniji pehota, na levem krilu je Bagration dodal še konjenico. Kutuzov je imel težišče sil v centru in na desnem krilu. Skupno je imel okoli 121.000 mož in 640 topov. Štab je imel za centrom, ob sebi je imel rezervno topništvo (okoli 300 topov) in rezervno konjenico.

Napoleon je imel za bitko okoli 133.000 mož in 587 topov. Glavnino sil je imel v centru in na desnem krilu, zadaj v rezervi pa staro in mlado gardo. S topnjiškim ognjem je začel zjutraj okoli pol šestih, ob šestih je poslal v napad pehoto. Ocenil je, da so Rusi najšibkejši na levem krilu, zato je glavni napad usmeril tja. Jedro levega ruskega krila je bil Bagrationov fleš. Branili sta ga dve ruski diviziji. Ob podpori okoli 100 topov je položaje najprej skušala zavzeti francoska pehota v moči enega korpusa, toda ni uspela. Nato je Napoleon poslal še en pehotni korpus in konjenico. Zdaj so Francozi ruske položaje zavzeli, toda okoli desetih je Bagration prešel v protinapad in jih spet povrnil. Kutuzov je ocenil, da je zdaj čas tudi za njegov napad. Ko so Francozi odločno napadli levo krilo, je poslal divizije z desnega krila proti francoskemu levemu krilu. Ruski pritisk je bil močan, toda Francozi so vzdržali. Okoli desetih so spet zavzeli Bagrationov fleš. Rusi so prešli v protinapad in si ga povrnili. Francozi so ga znova osvojili šele po osmem napadu. Okoli pol dvanajstih je Bagration sam povedel nov napad, da bi spet dobil položaje, toda ni uspel. V napadu je bil smrtno ranjen. Na levem krilu so se Rusi res umaknili, toda samo do tja, kjer so oblikovali novo linijo obrambe. Francozi so jih dvakrat napadli, vendar brez uspeha. Zavzeli so vas Semjonovskojo. Napoleon je ocenil, da je na desnem krilu prodril dovolj globoko, da se lahko obrne proti ruskemu centru od strani; hkrati je napadel tudi naravnost. Cilj je bil vzpetina z baterijo Rajevskega. Toda v tem času, bilo je okoli dvanajstih, je Kutuzov proti francoskemu levemu krilu usmeril močan napad konjenice. Zato je Napoleon zadržal napad na center. Šele okoli dveh popoldne, ko se je prepričal, da je ruski napad na levem krilu ustavljen, je poslal polke v glavni napad proti bateriji Rajevskega. Zagrizeni napadi in protinapadi obeh vojsk so si s hudimi žrtvami sledili do šestnajste ure, ko so Francozi prodrli za baterijo Rajevskega. Ruska glavnina se je umaknila tudi v centru, toda pri vasi Gorki je oblikovala novo linijo za bitko. Napoleonovi maršali so Napoleonu predlagali, da je zdaj pravi trenutek in naj pošlje v napad staro in mlado gardo ter zada ruski vojski odločilen udar, toda Napoleon je odločil drugače. Okoli osemnajstih je ukazal prenehanje napadov. Menil je, da je že zmagal in da bo Rusiji vsilil mir po svoji meri. Toda ruska vojska se je ponoči umaknila in vojna se je nadaljevala. Pretrpela je velike izgube, toda njena moč ni bila bistveno prizadeta (Švajncer, 1998: 233).

Bitka pri Borodinu, ena izmed najbolj krvavih v 19. stoletju, je ostala taktično nerešena, saj sta jo oba nasprotnika razglasila za svojo zmago. Navkljub ogromnim izgubam (50.000 mrtvih in ranjenih, od tega 47 generalov) Napoleon ni dosegel svojega cilja. Kutuzov, čigar izgube so bile ravno tako velike (44.000 in 23 generalov), pa je uspel obdržati borbeno sposobnost ruske vojske in znatno oslabiliti Napoleona, kar je vplivalo na nadaljnje akcije.

Slika 4: Zemljevid bitke pri Borodinu

9. LEIPZIG

Po porazu Napoleonove Velike armade so zavezniki ocenili, da je napočil čas za dokončen obračun z Bonapartom. Vojske proti Franciji so postavile Avstrija, Rusija, Prusija in Švedska. Avstrija je vojno napovedala 12. avgusta. V bitki pri Draždanih 26. in 27. avgusta 1813 so zmagali Francozi. Poraženi avstrijski vojski je poveljeval knez Schwarzenberg.

Do odločilne bitke je prišlo 16., 17. in 18. oktobra 1813 pri Liepzigu. Zaradi velikih vojsk in držav, ki so sodelovale, je dobila ime bitka narodov. To je bila največja bitka 19. stoletja in ena največjih bitk v zgodovini vojn. Napoleon je 19. oktobra spoznal poraz in ukazal umik. Zavezniške armade so mu sledile v Francijo, v Pariz so vkorakale 31. marca 1814. Napoleon se je 8. aprila odpovedal prestolu, mir je bil podpisan 30. maja 1814. Francoski cesar je moral zapustiti Francijo. Zavezniki so na francoski prestol vrnili kraljevo družino Burbonov. Iz izgnanstva se je vrnil kralj Ludvik XVIII (Švajncer, 1998: 235).

9. 1. Poletne operacije 1813 v Nemčiji

Na poti v Pariz je Napoleon oblikoval optimistične plane. Računal je na zvestobo Avstrije, Prusije, Renske zveze in Varšavske vojvodine. Računal je, da se bo sledečega poletja pojavil na Visli s 300.000 ali mogoče celo 600.000 možmi. Iskreno je oznanil propad Velike armade in izgubo sto tisočev ljudi. Francoski narod je soočil s to stvarnostjo in upal, da se bo v njem prebudil elan iz 1792. Vendar pa je antuziazem izginil in ravno tako vera v nepremagljivost Napoleona. Z razpadom Velike armade so se zavezniki spremenili v sovražnike in tako je bil podpisan rusko-pruski dogovor o zavezništvu. 17. marca je Prusija napovedala Franciji vojno. Avstrija se ponudi kot oboroženi posrednik med vojskujočimi se stranmi.

Napoleon je lahko od sovražnikov pričakoval samo brezkompromisen boj. Rusija je bila navdušena in ponosna in mnogi evropski emigranti so zahtevali od Aleksandra I., da osvobodi Evropo. Vendar pa nekateri ruski državniki in vojaki niso bili navdušeni, da bi prelivali rusko kri izven Rusije. Ker pa so imeli Rusi interese izven svojih meja, v prvem planu Poljska, so silili čez meje. Britanija pa bi finančno podprla vse sile na kontinentu, ki so se bi bile pripravljene boriti proti Napoleonovi Franciji.

V Parizu so Napoleonu svetovali, da v zameno za mir popusti. Vendar pa ni bil pripravljen veliko popuščati in je bil pripravljen odstopiti samo tisto, kar je praktično že izgubil. Ni pa bil pripravljen žrtvovati imperija zato se je začel pripravljati na novo vojno. V rezervah je imel 140.000 mož, pod orožje jih je poklical še 150.000 in ostanki njegove Velike armade so se postopno premikali na zahod. Vzporedno pa so v Nemčijo prihajale nove enote iz Francije. Konec aprila je bila glavnina Napoleonove vojske (133.000 pešakov, 4000 konjenikov in 280 topov) zbrana na levem bregu Saale, od koder je v dveh kolonah krenila proti zaveznikom pri Leipzigu.

Prusi so imeli v prvi liniji okoli 70.000 vojakov, Rusi so jih imeli v Nemčiji okoli 80.000 in so jih maja pričakovali še 15.000. Švedi so se izkrcali v Stralsundu. Zavezniki so verjeli, da bodo Nemčijo osvobodili z narodno vstajo, kateri bi pomagali vpadi posebnih odredov. Ko se je pojavil Napoleon z novo vojsko so se zavezniki zbrali v rajonu Leipzig, Altenburg in Zwenkau.

Napoleon je odločil, da gre s silami na Leipzeg in z manevrom s severa odbije zaveznike na češke planine. Ker so zavezniki spoznali njegovo namero, so se odločili, da ga udarijo v bok z linije Altenburg – Pegau. To je pripeljalo 2. maja do bitke pri Lützen, ki se je končala v Napoleonovo korist. Napoleon pride v Leipzig in Dresden, zavezniki pa se nemoteno umikajo na vzhod. Da bi zaprli pot v Berlin, so se 12. maja pri Königsbrücku združili in odločili, da se postavijo na desnem bregu Spree proti Napoleonu v bran. To pripelje 20. in 21. maja do bitke pri Bautzenu, v kateri so zavezniki prisiljeni v ponoven umik. Preplašena Avstrija ponudi premirje, češ, da bi se začeli pogovori o miru. V resnici pa bi radi pridobili čas za zbiranje svoje vojske. Napoleon ni bil naklonjen prekinitvi sovražnosti, vendar je pod pritiskom okolice popustil. Imel pa je tudi svoje razloge, okrepitev konjenice (Vojna enciklopedija (5): 722).

9. 2. Jesenske operacije 1813 v Nemčiji

15. junija je bilo podpisano zavezništvo med Veliko Britanijo, Rusijo in Prusijo, 27. junija pa zveza med Avstrijo na eni strani ter Rusijo in Prusijo na drugi strani. Obe strani sta izkoristili mir za številčno povečanje vojske. Napoleon je povečal svoje sile na okoli 500.000 mož, ki so bili formirani v 14 korpusov, 4 konjeniške korpuse in gardo.

Zavezniki so oblikovali tri armade: Češka armada (okoli 25.000 Avstrijcev, Rusov in Prusov); Šlezijaska armada (okoli 110.000 Rusov in Prusov); Severna armada (okoli 125.000 Rusov, Prusov in Švedov) in pa ruska rezervna armada (okoli 60.000 mož). Z avstrijskimi silami na Bavarskem so imeli zavezniki okoli 600.000 mož.

Bojna in kvalitetna premoč je zaveznikom nudila hiter uspeh, vendar so se odločili za zelo previden operacijski plan, čeprav so mislili, da je Napoleon znatno šibkejši kot je v resnici bil. Morali so se izogibati spopadov s silami, katere bi vodil Napoleon osebno nazaj v umik, in istočasno pritiskati na ostale smeri.

Napoleon je v težnji, da postopno napade zavezniške armade, poslal maršala Oudinota z 70.000 možmi in Davouta s 25.000 možmi na Berlin proti silam Severne armade. Osebno pa je šel z gardo in konjenico na vzhod, da s silami Neyja (120.000 mož) napade zavezniško Šlezijasko armado. Medtem je Blücher, poveljnik Šlezijske armade, prekinil premirje tri dni pred iztekom in potisnil Neyeve sile s Kacbaha. Ko pa je izvedel za Napoleonovo namero, je Blücher prešel v umik. V preganjanju je Napoleon 22. in 23. avgusta tolkel sile Šlezijske armade na Goldbergu in jih potisnil na Jauer. Ker pa je medtem Češka armada ogrozila njegovo zaledje, je Napoleon z glavnino (132.000) krenil proti Dresdnu, kjer je 26. in 27. avgusta tolkel sile češke armade pod Schwarzenbergerjem. Slabo organiziran pregon je rešil Češko armado pred še hujšim porazom. Poraženemu Schwarzenbergerju je to omogočilo, da 29. – 30. avgusta pri Kulmu uničil osamljen francoski korpus maršala Vandammea. Medtem je Severna armada v bitki pri Grossbeerenu 23. avgusta zadala poraz silam maršala Oudinota, Šlezijaska armada pa je 26. avgusta tolkla sile francoskega maršala Macdonalda na Kacbahu.

Po tem se je Napoleon ponovno napotil proti Šlezijski armadi in jo z boji pri Hohkirhu 4. septembra in pri Markersdorfu in Görlitzu 5. septembra odbil. Vendar pa je pruski general Friedrich Bülow premagal maršala Neyja pri Denevicah 6. septembra. Napoleonova operativna svoboda se je že precej zožila; bilo je malo prostora za delovanje po notranjih smereh. Predno je Napoleon zvedel za Neyevo poraz je moral zaustaviti operacije proti Blücherju in se je napotil proti Češki armadi Schwarzenbergerja, ki se je ustavila pri Usti nad Labem. Zaman je Napoleon čakal, da bi Schwarzenberger šel naprej in mu dal možnost za napad. Medtem, 17. septembra, je Blücher potisnil Macdonalda iz Görlitza. Napoleon mu je šel nasproti preko Dresdna. Z bojem pri Bischofswerdu, 22. septembra je Blücher ponovno ušel spopadu. Ker je zvedel, da so deli Severne armade prešle Labo pri Wittenbergu, je Napoleon 25. septembra

evakuiral desni breg reke in zbral sile pri Meissenu. Zavezniki so se 25. septembra odločili, da se Šlezijška armada premakne na sever in pridruži Severni armadi ter gresta skupaj proti Lepzigu, medtem ko bi se Češka armada odpravila tja z juga preko Chemnitza. Tako sta bili ustvarjeni dve skupini po 200.000 mož, vsaka sposobna, da se zoperstavi Napoleonu. Ko je Napoleon zvedel za Blücherjevo rošado je krenil, da bi nadaljeval začeto operacijo. Vendar se je kasneje premislil zaradi nevarnost Češke armade z juga. Pretila je tudi nevarnost, da se vse tri zavezniške armade združijo na Zali, zahodno od Leipziga in da mu presekajo pot umika v Francijo. Zaradi tega je Napoleon 13. oktobra odredil, da se vse sile zberejo na območju Leipziga, medtem ko je Gouvion-St-Syra pustil v Dresdnu z okoli 30.000 možmi (Vojna enciklopedija (5): 723).

9. 3. Bitka pri Leipzigu

Bitka je trajala od 16. do 19. oktobra. Napoleon se je znašel v tesnem obroču. Češka armada je napredovala z juga in z zahoda v obkolitev mesta, Šlezijška armada s severa, Severna armada se je nahajala severno od Halle in ruska rezervna armada pri Oschatzu, med Dresdom in Leipzigom. Zavezniki so razpolagali z 260.000 pešaki, 65.000 konjeniki in 1330 topovi. Napoleonove sile (160.000 pešakov, 24.000 konjenikov in 700 topov), pa so se nahajale v tem razporedu: južno od Leipziga so bili 8., 13., 2., 5., in 11. korpus, garda in 1., 2., 4., in 5., konjeniški korpus; vzhodno od Leipziga 6., korpus, dve diviziji 3. korpusa in 3. konjeniški korpusi; zahodno od mesta 4. korpus; ena divizija iz 3. korpusa s korpusno artilerijo je bila na maršu od Dübena proti Leipzigu; 7. korpus je bil na maršu od Eilenburga proti Tauchau-u.

Čeprav je bila vojska izčrpana, je Napoleon nameraval napasti Schwarzenbergerja po desnem krilu in potem Blücherja, pri čemer je misli, da se bo zavezniška Severna armada umaknila. Vendar so se tudi zavezniki odločili za napad, da bi prehiteli Napoleona.

Artilerija Češke armade je 16. oktobra ob 9. uri začela z močnim obstreljevanjem in takoj za tem so skozi močan obrambni ogenj artilerije krenili v napad prvi ešaloni v petih kolonah: Friedrich Kleist (10.000 mož) na Markkleberg, Eugen Virtemberški (12.000 mož) na Wachau, M. Gorčakov (9000 mož) na Liebertwolkwitz, P. Palen s 3000 konjeniki med prejšnjima dvema in Johann Klenau z 22.000 možmi na Liebertwolkwitz. Posebna kolona Maximiliana

Merveldta in rezerva pod L. Hessen–Homburgom sta napadli na Connewitz. Markkleberg je zaseden kljub močnemu francoskemu odporu. Wachau in Liebertwolkwitz sta večkrat prešla iz roke v roke. Napoleon preide v protinapad okoli 13. ure, vključi tudi gardo, vendar se mu zmaga izmika in ob 17. uri pošlje v boj 2. in 5. konjeniški korpus od Liebertwolkwiza na Gossau. Zavzamejo Gossau vendar ne prebijejo zavezniške fronte. Napoleonov protinapad je bil frontalen, ker je Macdonaldov manever hitro zastal; na severni fronti pa je Blücher napadel prej, kot je računal Napoleon, in Marmont se ni mogel angažirati pri objetju desnega krila Češke armade. Napadel ga je pruski korpus pri Mockernu in po dolgi borbi porinil na reko Parthe. Medtem je ruski korpus potisnil 3. francoski korpus, pri Lindenau pa je francoski 4. korpus odbil avstrijski korpus.

Zavezniki 17. oktobra niso napadli niti niso sprejeli pogovorov, saj so se zavedali premoči, ki jo bodo dosegli naslednji dan, ko bodo prišle na bojišče vse razpoložljive enote. Bernadotte je bil vzhodno od mesta med Blücherjem in Schwarzenbergerjem, Benigsen je prišel na desno Schwarzenbergerjevo krilo, avstrijski general Hieronymus Colloredo pa je prišel južno od Wachaua. Razmerje moči je bilo sedaj 2 : 1 v korist zaveznikov. Njihov razpored odkriva bojazen, da se bo Napoleon prebil do Labe v Dresnu, kjer je pustil 14. korpus Gouvion St. Syra. Medtem, ko je ugotovil, da nima možnosti za zmago pri Leipzigu, se je odločil, da se umakne na zahod. V noči s 17. na 18. oktobra je skrajšal svojo fronto na linijo Connewitze – Probstheyda – Holzhausen – Melkau – Schönfeld. Reynier, ki je 17. oktobra popoldne prišel s francoskim 7. korpusom iz Tauhe, se je razvrstil v severnovzhodno fronto pri Paunsdorfu. Bertranu je bilo naročeno, da gre na Weissenfels in zavaruje prehode čez reko Saale. Mortier je prišel na bertranovo mesto na zahodni fronti z dvema divizijama garde. Tega dne, 18. oktobra, so zavezniki na južni fronti šli v napad s tremi kolonami: na desno francosko krilo, na korpuse Poniatowskega in Augereaua, je šel L. Hessen–Homburg, na center (Victor) je šel M. Barclay de Tolly, na levo (Macdonald) Benigsen, zajemajoč tudi zahodni del fronte, medtem ko je korpus M. Merveldta napadal med rekama Weisse Elster in Pleisse direktno na Leipzig. Na celotni fronti so se vrstili napadi in protinapadi največje intenzivnosti z obilo izgubami. Najhujši boji so se odvijali okoli Probstheyda. Francozi so obdržali svoje položaje. Na vzhodnem delu fronte so Saksonci in Virtemberžani (okoli 10.000 mož) prešli v toku borbe s francoske na zavezniško stran, kar je pripeljalo do izgube Pausdorfa in krize na severnem delu fronte, kjer je pritiskal Blücher. Napoleon je tja napotil konjenico in artilerijo garde. Murat je prepustil del fronte na jugu in sam prevzel neposredno komando na severnem delu fronte.

Umik se je začel takoj, pod sovražnikovim pritiskom, po edini poti preko mosta pri Lindenauu. Zaradi zagotovitve zadostnega časa je bilo Reyneirju ukazano, da z ostanki svojega korpusa in divizijo J. Dombrowskega brani severno predmestje Leipziga, Marmontu, da zadrži sovražnika na vzhodnih pristopih, Macdonaldu, da s Poniatowskim in Lauristonom zadrži Schwarzenbergerja na jugu, in konjenici, Neyu, Augereau, Victoru in gardi, da gredo čez most pri Lindenauu. Umik se je začel v noči iz 18. na 19. oktober pod sovražnikovim ognjem, katerega artilerija je tolkla po mestu in mostu Lindenau. Naslednjega dne so zavezniki napadali z vseh strani. Z boji v predmestju in kasneje v samem mestu so Francozi postopoma odstopali. Marmont je uspešno prešel na levo stran Weisse Elster, vendar so po pomoti razstrelili most pred enotami Macdonalda in Poniatowskega. Mnogi so se vrgli v reko in se utopili, med njimi tudi Poniatowski. Reyneir in Lauriston sta se predala z 12.000 – 15.000 možmi. V bitki pri Leipzigu so zavezniki izgubili 1800 oficirjev in 52.000 podoficirjev in vojakov, Francozi okoli 68.000, med temi okoli 30.000 ujetnikov (Vojna enciklopedija (5): 1-2).

Strateško je poraz pomenil zapustitev Nemčije. Do Rena je Napoleon prišel s 60.000 izčrpanimi možmi, katerih tretjina je kmalu umrla za tifusom. Njegove nemške enote so dezertirale med operacijami, Poljaki pa so ga zapustili med umikom. Gouvion St. Cyr z okoli 30.000 možmi je kapituliral v Dresdnu 11. novembra, Jean Rapp z 20.000 možmi pa v Gdansku 1. 1. 1814 (Vojna enciklopedija (5): 1-2).

Slika 5: Zemljevid bitke pri Leipzigu (16. 10. 1813)

Vir: Vojna enciklopedija (5): 3.

The map illustrates the military situation in the Gera region during the Napoleonic Wars. Key locations include Bernadot, Bliher, Dombrovski, Gera, and various smaller towns and villages. The map shows the positions of different military units, including Austrians, Prussians, Russians, Swedes, and French, and their movements. A legend in the bottom left corner provides a key for the symbols used, and a scale bar at the bottom indicates distances in kilometers.

Legend:

- AUSTRIJANCI
- - - NAPADI PRUSI
- · - · - SAVEZNIKA RUSI
- ŠVEDANI
- POLOŽAJI FRANCUZA
- NAPADI

Scale: 1 0 1 2 km

49

10. WATERLOO

10.1. Uvod

Bitka pri Waterlooju se je bojevala trinajst kilometrov južno od Bruslja, med Francozi pod vodstvom Napoleona Bonaparte in zavezniki, ki sta jim poveljevala britanski vojvoda Wellington in pruski general Blücher. Francoski poraz je zaključil skoraj 23-letno obdobje vojn, začeni s francoskimi revolucionarnimi vojnami 1792, ki so se nadaljevale z Napoleonovimi vojnami 1803. Vmes je bilo enajst mesecev kratkega odmora, ko so Napoleona izgnali na otok Elbo. Vendar pa ga je nepriljubljenost Ludvika XVIII in ekonomska ter socialna nestabilnost Francije motivirala, da se je marca 1815 vrnil v Pariz. Zavezniki so mu kmalu napovedali vojno. Napoleonov poraz pri Waterlooju je zaznamoval konec vladarjeve zadnje želje po vladanju in zadnje poglavje njegove izredne kariere (<http://www.bbc.co.uk/history/war/waterloo/waterloo.shtml>).

10.2. Protagonisti

Napoleon Bonaparte je vseskozi želel narediti Francijo za evropski imperij. Bil je izkušen vojskovodja in voditelj. Izpeljal je prevrat proti vladi prve francoske republike leta 1799 in se proglasil za vladarja in Prvega konzula, sčasoma za Prvega konzula doživljensko in za cesarja leta 1804. Republika Francija je bila uradno priznana 1802. leta. Takrat je bil podpisan je bil mirovni sporazum v Amieniu. Napoleon je imel večje ambicije in je sledil svoji želji, da naredi Francijo najmočnejšo državo v Evropi s podreditvijo drugih držav, vključno z Anglijo. Leta 1803 je Anglija napovedala Franciji vojno in sledile so »Napoleonove vojne« med Francijo in različnimi zavezniškimi koalicijami naslednjih enajst let. Zavezniki so 1814. uspešno vdrl in s Fontainebleauško pogodbo prisilili Napoleona, da se odpove vsemu.

Evropske sile so se sestale na Dunaju, da bi ponovno ustanovile teritorialno ravnovesje v Evropi, ko je prišla novica, da je Napoleon 1. marca 1815 pobegnil z Elbe in prišel 20. marca v Pariz. Zavezniki so nemudoma obnovili Deklaracijo o vojni proti Napoleonu in sedma koalicija med Anglijo, Avstrijo, Prusijo in Rusijo je bila ustanovljena 25. marca. Začeli so

zbirati vojsko zaradi pripravljenosti na vojno z namenom, da napadejo vzdolž francoske meje in vkorakajo v Pariz iz različnih smeri z dovolj močmi, da strejo Francijo. Končno pa sta bili samo vojski Wellingtona in Blücherja na dogovorjenem mestu v Belgiji. Avstrici in Rusi so prišli, ko je bil Napoleon že premagan.

Zavezniška vojska pod vojvodo Wellingtonom je bila koalicija Angležev, Nizozemcev, Belgijcev in Nemcev. Napoleon je opisal Angleže kot najmočnejše in najvztrajnejše od njegovih sovražnikov. Arthur Wellesley, vojvoda Wellington, ni bil nikoli premagan od Francozov in je slovel kot talentiran general. Zaslovel je v Indiji in uspešno vodil pirenejska vojskovanja leta 1811, ko so Angleži šli na pomoč Portugalcem in Špancem proti Napoleonu. Po koncu te vojne 1814. je bil proglašen za vojvodo in imenovan za ambasadorja obnovljenega bouronskega sodišča.

Gebhard Leberecht von Blücher je bil poveljnik pruske vojske. Za časa bitke pri Waterlooju je bil star 72 let in edini, ki je premagal Napoleona več kot enkrat. Leta in izkušnje pomenijo, da se je Blücher najmanj bal Napoleona od vseh vojskovodij. Njegovo samozaupanje in karierni dosežki so imeli pozitivne učinke na njegovo vojsko in so pripomogli k visoki morali med Prusi (<http://www.bbc.co.uk/history/war/waterloo/waterloo.shtml>).

10. 3. Strategije

Po povratku v Francijo je Napoleon izpopolnil strategijo premagovanja zaveznikov. Po ponovni samopostavitvi v Parizu je začel graditi svojo armado za pripravo invazije na Belgijo. Njegov cilj je bil zasesti Bruselj. Njegov bojni načrt je bil izvesti napad na zbirajoče se zavezniške enote v Belgiji in jih uničiti. Da pa bi to dosegel, je hotel ločiti vojske, predno bi jih premagal ločeno, in zato je silil Wellingtona, da se umakne nazaj na belgijsko obalo na zahodu, in Pruse, da se umaknejo na vzhod. Hitro je razvrstil svoje enote ob meji in postavil glavni štab pri Beaumontu, tik za belgijsko mejo. Za napad je bil pripravljen 15. junija 1815.

Z namenom, da loči Wellingtonove in Blücherjeve enote, je Napoleon ukazal maršalu Neyu, naj napreduje do Quatre-Brasa, križišča cest med Brusljem, Charlerojem, Nivellesom in Namurjem. Zavezniške nizozemsko-belgijske enote pod princem Williamom so bile že na položajih okrog področja in so uspevale v zadrževanju francoskega napada do prihoda

okrepitev. Nadaljevale so z držanjem ozemlja, kar je 16. junija privedlo do mrtve točke. Rezultat je bil verjetno posledica naključnega časovnega sovpadanja. Če bi maršal Ney napadel Quatre-Bras prej, bi bil rezultat verjetno drugačen, saj so do prihoda okrepitev Francozi številčno močno presegali zaveznike in njihove možnosti za zmago so bile dobre. Če bi bili zavezniki poraženi, bi se bolj verjetno v celoti umaknili, kot pa prerazporedili pri Mont St. Jean, nekaj kilometrov severno od Quatre-Brasa. Wellington je dopustil presenečenje iz smeri francoskega napada in oznanil, da ga je Napoleon preslepil.

Pri Lignyju je pruska vojska zasedla utrdbe, kamnite hiše in kmečke hiše in se razvrstila na prednjem pobočju Ligny Brooka z desnim varovanjem vasi St. Armand in St. Armand Haye. Sledilo je močno bojevanje z izgubami na obeh straneh, ampak Prusi so bili prisiljeni žrtvovati vse več enot. Čeprav so Francozi slavili zmago, jim je spodletelo popolno uničenje pruske vojske. Bili so sposobni se umakniti, navkljub številnim ranjenim in mrtvim severno do Wavrea (približno 18 km vzhodno od Waterlooja). Napoleon je uspel v nameri, da prepreči združitev dveh zavezniških vojsk, ampak bil je zmotno prepričan, da so Prusi premagani. Bil je tudi prepričan, da je Wellington ravno tako premagljiv kot drugi (<http://www.bbc.co.uk/history/war/waterloo/waterloo2.shtml>).

10. 4. Priprave na bitko

Na jutro 18. junija 1815 je Wellington zasedel greben Mont St. Jean, severno od Waterlooja, in Napoleon greben La Belle Alliance čez dolino. Enote so bile razdeljene v tri dele pod poveljstvom Lorda Hilla, Princa Williama in Sira Thomasa Pictona. Wellingtonu je primanjkovala dobro izurjena pehota, konjenica je bila neizkušena, vendar je verjel v uporabnost previdno razvite ognjene moči. Imeli so okoli 156 topov, standardne pehotne puške in muškete z bajoneti. Ob spoznanju, da so njegove enote številčnejše od Napoleonovih, je Wellington odločil, da je njegov najboljši plan, da vztraja na položajih do prihoda Prusov. Večino svojih enot je skrite razvrstil za greben, nekaj jih dal v postojanke na kmetije Hougoumont, La Haye Sainte in Papelotte. Večina vojske je bila nameščena na desnem krilu, stran kmetije Hougoumont, medtem ko je bila leva stran, stran kmetije Papelotte, slabo stražena v upanju, da bodo Prusi hitro prišli na pomoč. Desni bok je bil tudi bližje Francozom, ker grebena nista bila vzporedna.

Medtem pa so se Prusi preuredili pri Wavreu. Blücher je oblikoval nepremagljive korpuse pod poveljstvom generala Bulowa, z namenom da gredo v St Lambert v pripravljenost, in pomagajo Wellingtonu, če bi bilo potrebno. Ostalim enotam pa je bilo ukazano, da sledijo, ko bo treba. Maršal Grouchy je bil poslan, da preganja Pruse, z Napoleonovimi ukazi, da prepreči Prusom združitev z zavezniki.

Napoleon je sestavil svojo vojsko iz veteranov, razočaranih kmetov in rekrutov; vsi so bili izurjeni v naglici in zbrani zelo na hitro. Njegova moč je slonela na artileriji in konjenici, ki sta bili mogočnejši kot Wellingtonovi. Raje se je zanašal na presenečenje in naskok kot na ognjeno moč. Njegova prioriteta je bilo razbitje sovražnikove prve vrste. Nameraval je ustvariti diverzijo⁹ z napadom na Hougoumont, ki bi mu sledilo močno bombardiranje za zmehčanje obrambe na zavezniškem centru in levem boku, predno bi usmeril osrednji napad na greben. Prvi korpus maršala D'Erlona je bil spredaj desno in korpus Reillea levo. Konjenica je bil s šestim korpusom Lobaua v rezervi. Garda pa je bila čisto zadaj za končno rezervo (<http://www.bbc.co.uk/history/war/waterloo/waterloo2.shtml>).

10. 5. Bitka

Francozi so ob 11. uri in 30 minut sprožili diverzijski napad na Hougoumont. Zavezniki so bili skriti za grebenom, razen Bylandtove nizozemsko-belgijske brigade, ki je bila prisiljena k umiku. Diverzijska taktika ni bila izpeljana, ko je Napoleonov brat Jerome poizkušal zajeti kmetijo. Svoji divizijo in brigado iz druge divizije je vključil v odprto bitko. Wellington je trdno stal.

Ob enih popoldne je težka artilerija odprla ogenj, predno so d'Erlonovi korpusi začeli v svojih značilnih kolonah marširati čez polje od desne strani mimo La Haye Sainte, kjer so prišli pod ogenj garnizonov¹⁰. Kljub težkim izgubam zaradi zavezniškega obstreljevanja so uspeli v zajetju Papellote in obkolili so La Haye Sainte. Ko so se Wellingtonove enote premaknile z

⁹ Diverzija – posebna oblika ofenzivne akcije, katere cilj je zadajanje izgub in uničenja stvari potencialnemu ali dejanskemu nasprotniku; karakteristike diverzije so: nepričakovane, prikrite in skrbno pripravljene akcije; ne dosega se samo materialne škode in človeških žrtev, temveč je tudi moralno-psihološko sredstvo v ožjem in širšem obsegu (Vojna enciklopedija (2): 464).

¹⁰ Garnizon – teritorij, na katerem so stalno ali začasno stacionirane vojaške enote in ustanove in kjer so z enotnimi predpisi regulirana osnovna vprašanja življenja, dela, urjenja, zavarovanja in podobnega (Vojna enciklopedija (3): 164).

grebena naprej, da bi napadli Francoze, predno bi lahko formirali iz kolon linijo, se je rezerva premaknila navzgor, da bi nudila podporo levi strani. Istočasno, ko je pehota napadala, je Napoleon prestregel sporočilo Bulowa Wellingtonu o odkritju pruske prisotnosti na območju St. Lamberta na njegovi desni. Poslal je Lobaujevo pehoto in Domonovo in Suberviejovo konjenico, da se spopadejo s Prusi.

Ko je njegov center začel napredovati in je La Haye Sainte postal ranljiv, je Wellington poslal svoje rezerve, ki jih je vodila Pictonova brigada, da zapolnijo vrzel. Francozi so bili potisnjeni nazaj od La Haye Saintea in Wellington je pridobil prednost z napadom konjeniških brigad Somerseta in Ponsonbya. Francoska pehota je bila presenečena in zlahka premagana, vendar pa je bila zavezniška konjenica hudo zdesetkana med protinapadom kirasirjev in suličarjev.

Wellington se je ponovno umaknil za greben in okrepil La Haye Sainte, medtem ko je princ Bernhardt prevzel Papelotte. Levo krilo je bilo zelo oslajljeno in ravno tako Napoleonovo desno krilo. Wellington ni bil sposoben prevzeti nadzora nad situacijo brez pomoči Prusov. Artilerija je nadaljevala z obstreljevanjem na obeh straneh in bitka se je nadaljevala pri Hougoumentu, medtem ko se je pri St Lambertu Lobau postavil proti Prusom.

Ob treh popoldne je Napoleon potem, ko je ugotovil, da je La Haye Sainte ključno oporišče, ukazal maršalu Neyu, da ga zavzame in s tem uniči zavezniški center. Skozi zadimljeno meglico je Ney videl, kako Wellingtonovi ranjeni vojaki hodijo po cesti proti Bruslju. Verjetno je verjel, da se Angleži umikajo, zato je ukazal svoji konjenici, naj se usmeri proti grebenu. Wellingtonova pehota je za grebenom oblikovala kareje in artilerija se je razporedila pred njimi in omogočila strelcem, da nadaljujejo s streljanjem do zadnjega možnega trenutka in nato zajamejo talce za kareji. Wellingtonova formacija je bila čvrsta, zato je imela francoska konjenica majhen vpliv, še posebno, ker Ney ni imel svežih rezerv, saj so bili spodaj pri Prusih. Francoska artilerija je morala prenehati streljati, kajti če bi nadaljevali, bi povzročili žrtve tako na svoji strani kot na sovražnikovi. Wellingtonu je primanjkovalo artilerije in konjenice, vendar je izvedel protinapad s svojo konjeniško rezervo, ki jo je poslal med pehotne kareje.

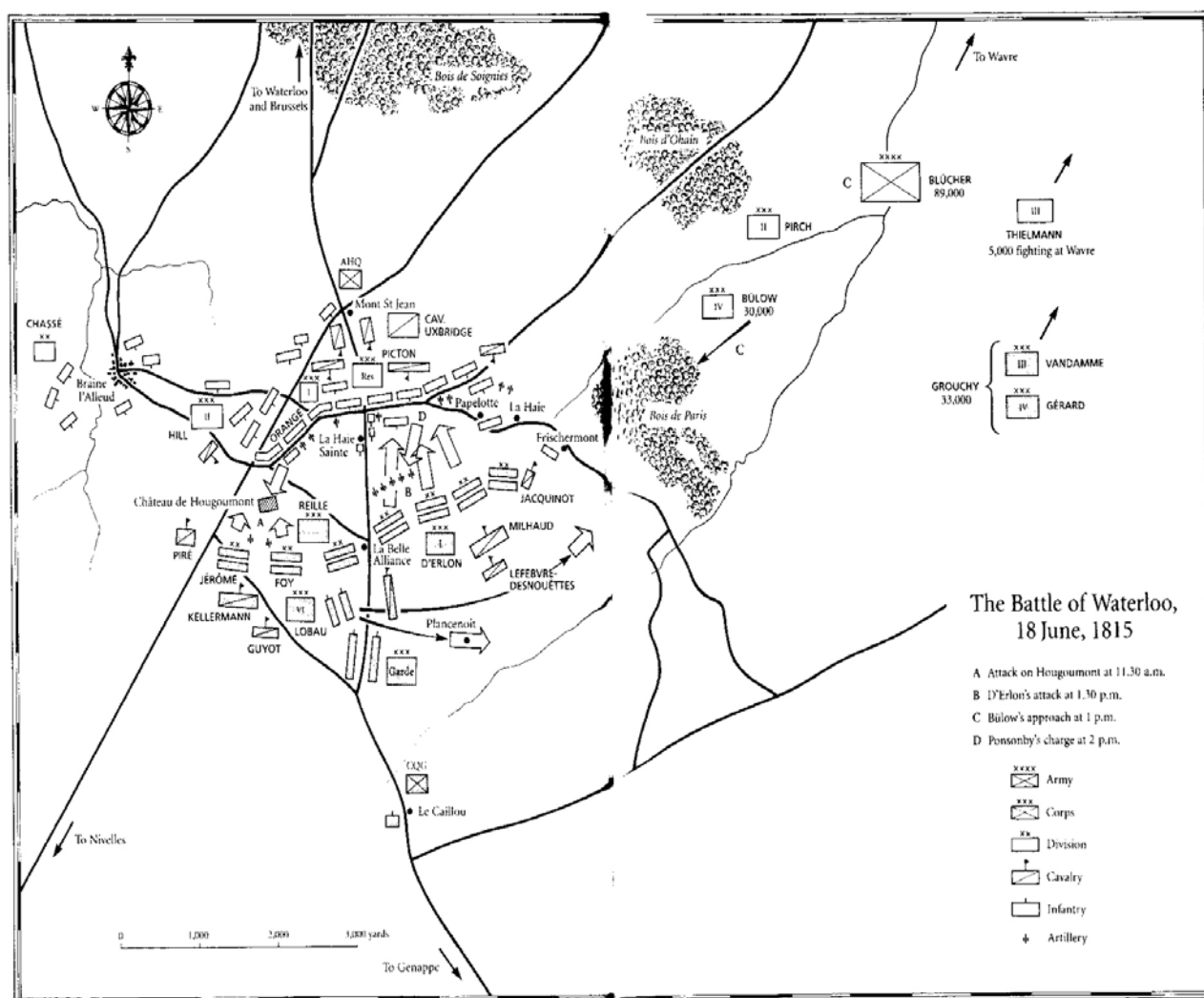
Navkljub novim enotam konjenice, poslane v napad, so se morali Francozi navsezadnje umakniti. Vendar pa je pehoti uspelo zavzeti La Haye Sainte, katerega Wellington ni mogel

okrepiti. To je pomenilo, da se je francoska artilerija lahko postrojila ravno pod grebenom in s tem bi zavezniška pehota postala lahka tarča, če bi se prikazali izza grebena. Wellington je lahko samo čakal nadaljnega razvoja dogodkov. Ney je prosil Napoleona za okrepitev, vendar Napoleon ni bil ravno navdušen, ker je pač ni mogel od nikoder vzeti. Poleg tega pa je bil bolj zaskrbljen zaradi Prusov, ki so napredovali in zavzeli Plancenoit. Z upanjem, da bi jih ustavil pri združitvi z Wellingtonom, se je odločil najprej poslati gardo, da bi ponovno zavzela Plancenoit in nato še ostanek v boj z wellingtonovimi enotami.

Ob 7. uri zjutraj je skupina v ešelonu marširala čez bojišče med Hougoumontom in La Haye Sainteom. Na sile pri Hougoumontu so streljali zavezniki in jih zdesetkali, ampak tej na strani La Haye Saintea, ki so jo je držali Francozi, je uspelo priti skozi in nato je šla navzgor čez greben. Zavezniške sile so jih čakale, a čeprav je gardi uspel preboj skozi prednje linije, jih je Maitlandova brigada v rezervi, skrita v koruzi, presenetila. Garda je pobegnila, nekateri so oblikovali kareje v centru bojišča, da bi ustavili napredovanje zaveznikov in zakamuflirali vladarjev umik z bojišča. Bilo je prvič, da je bila garda prisiljena v umik. Na ukaz Wellingtona, ki je videl napredovanje Prusov na svoji levi, je zavezniška linija napadla z grebena in in uspešno premagala gardo. Prusi so ponovno osvojili Plancenoit in Papelotte.

Ob devetih se je Blücher srečal z Wellingtonom pri La Belle Alliance. Sveža pruska konjenica je preganjala umikajoče se Francoze. Blücher je hotel poimenovati bitko »La Belle Alliance«, vendar je Wellington vztrajal pri svoji tradiciji, da bo imenovana po kraju, kjer je prebil noč pred bitko, to pa je bil Waterloo (<http://www.bbc.co.uk/history/war/waterloo/waterloo3.shtml>).

Slika 7: Zemljevid bitke pri Waterloo-ju

Vir: Roberts, 2003: 213.

10. 6. Zakaj je Napoleon izgubil?

Bitka je bila zelo izenačena in obe strani bi lahko zmagali, vendar so napake v komunikaciji, vodenju in predvidevanju vodile do dokončnega francoskega poraza.

Komunikacije so bile ključ. Nahitrejši način komuniciranja je bil pošiljanje sporočil z jezdecami konj. To pa je pomenilo zamudo pri izvajanju navodil in obstajala je velika verjetnost zajetja teh jezdecov. Zaradi vključenosti velikega števila enot in razdalje je imela izguba komunikacije usodne posledice. Neyu je spodletelo zavzeti Quatre-Bras, ker je odlašal z

napadom in je čakal na nadaljna navodila. Podobno je korpusom d'Erlona spodletelo, da bi videli pravo dogajanje tako pri Quatre-Brasu kot pri Lignyju zaradi zmede pri poveljevanju. Napoleon ni imel nobenega sistema, ki bi zagotovil, da bi bila povelja prejeta.

V izbiri poveljnikov je bila Napoleonova presoja slaba. Za Grochya je bilo rečeno, da bo velik general, ampak je to presegalo njegove zmožnosti kot maršala. Pokazal je malo iniciative in je okleval pri pregonu Prusov in jim dal čas, da so se preuredili. Spodletelo mu je pri držanju Prusov ločenih od ostalih zaveznikov. Čeprav je bil zaposlen z bitko s Prusi pri Wavreu, mu je spodletelo, da bi preprečil razvitje korpusov pri St. Lambertu. Njegova bitka pri Wavreu se je nadaljevala, dokler ni premagal Prusov, vendar se je istočasno Napoleon že vračal v Pariz.

Ney se je prav tako pokazal kot nezanesljiv poveljnik, ko mu ni uspelo izkoristiti situacije v uvodu v bitko pri Quatre-Brasu in nato pri vodenju konjenice, nepodprt s pehoto in artilerijo pri Waterlooju.

Pravtako je igralo pomembno vlogo vreme, ki je vplivalo na to, da je Napoleon odložil glavni napad na eno uro popoldne, da bi se zemlja posušila, kajti zaradi blatne zemlje se vojaki težje premikajo, pogrezajo se kolesa in tako živali kot možje se hitreje utrudijo. S poslabšanjem razmer so postale muškete vlažne, kar je povzročilo, da so bile nezanesljive. Če bi Napoleon napadel prej, Prusi še ne bi bili tako blizu bojišča in rezultat bi lahko bil drugačen. Kakorkoli, ker so bili Prusi daleč od bojišča, je blato zadrževalo njihov marš kar nekaj ur.

Navsezadnje mora vladar prevzeti odgovornost za poraz. Bil je celoten vodja in njegove napačne presoje so se odrazile v neuspehu. Bil je preveč samozavesten, mogoče aroganten, verujoč, da lahko pridobi nazaj podporo Francije in premaga zaveznike (<http://www.bbc.co.uk/history/war/waterloo/waterloo4.shtml>).

10. 7. Posledice poraza

Poraz v bitki pri Waterlooju je končal Napoleonovih sto dni vladanja. Izgnan je bil na otok Svete Helene, kjer je 1821. leta umrl. Blücher je bil premagan pri Davoutu, ko je njegova vojska nameravala marširati v Pariz. Wellington je bojeval svojo zadnjo bitko pri Waterlooju.

in postal heroj po vsej Evropi. Bil je vrhovni poveljnik med okupacijo Francije in zagovarjal je ne-kazenski mirovni sporazum. Organiziral je posojila za obnovo francoskih financ in predlagal umik enot po treh letih. Domov se je vrnil leta 1818 in 1828 postal predsednik vlade (<http://www.bbc.co.uk/history/war/waterloo/waterloo4.shtml>).

11. ZAKLJUČEK IN VERIFIKACIJA HIPOTEZ

Francoska revolucija je začela novo obdobje vojaške zgodovine. Spremenila je organizacijo, sestavo in uporabo vojske. Prešla je od najemniške k prostovoljni in kasneje obveznikom, s čimer je francoska vojska narasla na 800.000 mož.

Korenite spremembe so nastale tako v bojni kot starešinski sestavi vojske. Spremenili so se tudi odnosi med vojaki in oficirji. Za razliko od prej, ko je lahko postal oficir samo tisti, ki je dokazal svoje plemiško poreklo za vsaj štiri kolena nazaj, pa je v obdobju revolucije lahko postal oficir in general vsak državljani, ki je imel določene kvalitete in zasluge. Novim starešinam so vojaki zaupali in so si bili zelo blizu. Skupaj so prestajali vse tegobe vojne in oficirji so bili za zgled vojakom s svojo vzdržljivostjo, hrabrostjo in odrekanjem.

Spremembe v sestavi vojske so omogočile njeno novo notranjo organizacijo in nov način oskrbovanja, kar je povečalo manevrsko sposobnost enot in njihovo taktično samostojnost. Vojska se je delila na divizije, ki so jih sestavljale dve do tri pehotne brigade in eden do dva polka konjenice ter dve bateriji artilerije. Brigade so imele po šest bataljonov in bataljoni po nekaj čet. Zmanjšala se je shramba in skladiščni sistem oskrbovanja se je dopolnil z oskrbo na terenu.

Namesto dolgih neprekinjenih linijskih postrojev so Francozi oblikovali kombinacijo strelskih postrojev in udarnih kolon. Ta novi borbeni napredek je znatno povečal manevrsko sposobnost in udarno moč pehote na bojišču, kar ga je naredilo bolj učinkovitega od starih linijskih postrojev. Nova taktika je znatno povečala vlogo starešin vseh stopenj. Vsak poveljnik divizije, brigade in tudi bataljona je dobival povelja, pogosto samostojne naloge, tako da se je lahko sam odločil kako, kje in s katerimi silami bo napadel sovražnika in kako in kje bo uporabil svoje rezerve. Nove vojne inštrumente in nove taktične oblike, ki jih je naredila revolucija, je nasledil in nadalje razvijal eden največjih vojskovodij – Napoleon Bonaparte.

Elementi Napoleonovega vojskovanja, ki bi jih bilo treba vzeti v obzir so: enotnost poveljevanja, vodstvo in vojaščina ter Napoleonov sistem planiranja.

Enotnost poveljevanja mora biti prva nujnost v vojni in je mogoča samo, ko je politično in vojaško vodenje v rokah enega moža, kot je bilo pri Napoleonu, ko je postal Prvi konzul. Dokler okoliščine dopuščajo, enotnost poveljevanja zahteva zbor vseh razpoložljivih sil pod enim generalom na glavnem bojišču delovanja, dočim skupna tendenca ignorantske oziroma šibke vlade razpršitev sil zaradi doseganja pokritja vseh vitalnih delov.

V okviru vodstva in vojaščine, pa je bil Napoleon prepričan, da je osnovna kvaliteta generala odločnost; general si ne sme nikoli ustvariti slike o določeni situaciji in njegova inteligenca mora biti čista kot leča teleskopa. General, ki mora videti stvari skozi oči drugih, ne bo nikoli sposoben poveljevati vojski, kot bi ji moral. Uspeh v vojni je odvisen od zaznavanja psihološkega trenutka v bitki. Volja, karakter in pogum so bistvenega pomena za poveljnika in, kot je Napoleon dejal: »Vojska levov, ki jo vodi jelen, ne bo nikoli levja vojska.«

Glede vojakov mu ni nikoli spodletelo pri stimulaciji njihove nečimrnosti in povečanja lahkovernosti na račun njihovih strahov in v korist njihovega zaupanja. Na ta način je spreobrn timer preudarna in previdna bitja v bojovnike, ki so pripravljener žrtvovati svoje življenje za stvar, ki je ponavadi niso razumeli. Možje so Napoleonu zaupali in zato se je pokazalo, da moralna moč prevlada nad številom ter velikokrat odloči bitko. Oseben stik med poveljnikom in vojaki je skrivnost uspešnega vodenja.

Napoleonov uspeh kot planerja bojevanj prihaja od njegove pozicije avtokrata, kar mu je omogočilo, da je v sebi združil politično in strateško vodenje vojne. Ta prednost, skupaj z njegovo samopredanostjo in ogromno industrijo, mu je omogočila prelitje njegove genialnosti v plane, za tiste čase tako zelo napredne, da so bili nerazumljivi njegovim generalom. Za Napoleona je bilo planiranje zahtevna umetnost. V vsako svoje bojevanje je šel z natančno premišljenim planom, ki je dopuščal odstopanja, katera je dopolnil s hipotezami, ki jih je naredil o možnih sovražnikovih premikih. Plan je pokrival, kar je nameraval storiti, variacije pa so zajemale modifikacije, ki bi jih naredil v planu. Ko je bil plan v teku, pa se je posvečal raziskovanju o sovražnikovih enotah. Namen raziskovanja je bil bolj odkritje kaj namerava sovražnik, kot pa kje je (Fuller, 1992: 44 – 48).

Načela Napoleonovega vojskovanja zajemajo: napad, hitrost za ekonomizacijo časa, strateško presenečenje, koncentracijo prevlade moči na bojišču (posebno na določenem delu napada), ter skrbno premišljen zavarovalni sistem.

Glede napada je bil Napoleon mnenja, da je bolje da napadeš, kot da si napaden. Vendar pa je treba skrbno premisliti pred bojevanjem ali napredovati ali ne. Ko se enkrat odločiš za napad, pa ga izvedeš maksimalno. Pomemben element je pregon, ki ga je sistematiziral in ga zakoval v bitko, ter ga naredil za osnovno značilnost svoje taktike. Ker je vzdrževan pregon najtežji del delovanja, so Napoleonu popolnoma uspeli le štirje, med njimi tudi tisti pri Austrelitzu.

Mobilnost bi lahko označili za dušo Napoleonovih vojn. Napoleon je svoje enote premikal s preračunljivo hitrostjo, jih združeval glede na hitrost maršev in jih povečeval s hitrostjo. Čas je glavni element med količino in močjo, zato je izguba časa v vojni nenadomestljiva. Razlogi, navedeni za zamudo, so vedno slabi, kajti samo zaradi zamude spodleti delovanje v bitki. Zaradi zamude dveh njegovih podrejenih generalov je izgubil bitko pri Leipzigu in bitko pri Lignyju končal neodločeno.

Presenečenje, in ne nepričakovana koncentracija njegovih sil na bojišču, je bilo malokdaj taktične narave. Skoraj vsa so bila strateška, tudi prva faza bojev pri Waterlooju. Strategija je umetnost izrabe časa in prostora, s tem da prostor lahko ponovno osvojimo, izgubljenega časa nikoli.

Koncentracija je zelo pomembno načelo Napoleonovega bojevanja. Za odločilno bitko je Napoleon prenehal z vsemi obrobni delovanji z namenom, da skoncentrira čim večje število ljudi in opreme. Vojska mora biti zbrana in največja moč skoncentrirana na bojišču. Umetnost razporejanja enot je umetnost vojskovanja. Enote je potrebno razporediti tako, da kar koli naredi sovražnik, lahko združiš enote v nekaj dneh. Združevanje in razporeditev korpusov ali divizij na področju bojev, medtem ko je koncentracija osredotočena na bojišče. Napoleon je stremel k temu, da mora vojska vedno marširati na tak način, da se lahko v enem dnevu združi na bojišču. Področje združitve se skrči, ko se približuje sovražnik, dokler niso vse kolone skoncentrirane na razdalji nekaj ur. Prvo načelo vojne je, da vstopiš v bitko, ko lahko vse enote združiš na bojišču. Tako lahko številčno podrejena sila, ki je pravilno zbrana, premaga močnejšo, ki ni.

Zavarovanje je bilo za Napoleona temelj napadalne taktike oziroma napadalnega delovanja. Celotna vojaška večšina zajema dobro premišljeno in smotrno obrambo, ki ji sledi hiter in drzen napad. Njegov zaščitni sistem je temeljil na osnovanju trdnjave ali utrjenega mesta v zaledju vojske, ki ga je nemogoče presenetiti in v katerem so zbrani skladišče, bolnica,

parkirišče itd.; to je bila baza za njegovo delovanje. Ko pa se je vojska premaknila naprej, je bila naloga zaščitne konjenice prikritje plana in premikov vojske, kot je bila naloga preiskovalne konjenice doumetje sovražnikovega plana, da bi Napoleon lahko prilagodil svoj plan. Ko pa premikov ni bilo več mogoče prikriti, se je prešlo v hitro premikanje, kar je tudi omogočalo določeno stopnjo tajnosti (Fuller, 1992: 48 – 52).

Napoleonov vojni sistem je bil zgrajen na hitrosti in premiku. Imel je dve glavni strategiji: manever na sovražnikov rep in manever na centralno pozicijo. Ti dve strategiji sta bili podprti z dvema ustreznima sistemoma taktike: bitka z obrnjenim napadom in napad na centralno pozicijo. Napoleonova priljubljena strategija je bil manever na sovražnikov rep. Sovražnika najprej raztegne, hitro napreduje, da mu preseka komunikacijske linije, ga obkoli in nato uniči. Ko pa ni imel popolne prevlade, je uporabljal manever na centralno pozicijo. Sovražnikove sile je ločil in jih zaporedoma uničil. Ključni pogoj je bila hitrost, s tem, da je moral sekundarni sektor zdržati, dokler glavni napad ni bil uspešen. Če pa glavni napad ni bil uspešen, je morala biti omogočena zanesljiva pot umika.

Napoleonovo strategijo lahko razdelimo v tri faze. Prva je priprava bojišča. Proučeval je tako zgodovino kot geografijo in tudi sovražnike. Samo bojišče delovanja je proučeval tudi več tednov in mesecev pred bojnim pohodom. Verjel je v globoko strateško penetracijo in hitro koncentracijo sil. Zaradi dobrega poznavanja terena, cest in namestitvenih mest je bil prepričan, da bo vojska po zamišljenih planih hitro napredovala po večjih poteh.

Druga faza je bil napad. Ključni element so bile samozadostne divizije in korpusi. Bili so mobilni in so se lahko premikali zelo hitro. Pri svojem planiranju je bil Napoleon zelo temeljit, da bi lahko zbral največje možno število mož na določenem bojišču, ki bi bili pripeljani po najkrajši in najbolj praktični poti do prej določenih točk. Z uporabo artilerije je lahko dosegel prevlado na kritičnem področju bitke. Bil je tudi mojster goljufije in zavajanja nasprotnika.

Tretja faza je bilo izkoriščanje. Napoleon je bil do sovražnika neusmiljen. Sovražnikovo vojsko je smatral za glavno nevarnost, ki jo je treba neusmiljeno uničiti. Za take naloge je uporabljal konjenico.

Naj za konec povzamem taktiko in strategijo Napoleona, ki jo je uporabljal v svojih bojnih pohodih in bitkah. Glede na vse napisano in s pomočjo analize literature bi lahko prvo hipotezo zavrnil, saj se njegova strategija kot tudi sama taktika nista spreminjali od bitke do bitke. Tako sem ugotovil, da je bila njegova ideja o ločenem delovanju divizij, ki so bile sposobne tudi skupnega delovanja, zelo učinkovita. Francosko vojsko je organiziral zelo učinkovito in sicer je ustanovil korpuse, ki so jih sestavljale pehotne divizije, konjenica, artilerija in druge enote in so bili največja vojaška formacija v francoski vojski. Glede na vse napisano potrjujem tudi tretjo hipotezo, ki se glasi: *«Združitev treh rodov: pehote, artilerije in konjenice je bila ključnega pomena za uspešnost Napoleonovega vojskovanja.»* Skozi vse svoje bitke je te tri rodove uporabljal povezano, kar mu je prinašalo ob učinkoviti taktiki zmagovalno kombinacijo. Ravno tako lahko potrdim drugo hipotezo: *»Elementi bojevanja, ki se pojavijo z Napoleonom, se prepletajo med seboj in pomenijo napredek v vojaški taktiki in strategiji«*. Elementi in načela Napoleonovega vojskovanja se prepletajo med seboj, kar je razvidno pri vsaki bitki posebej. Kot sem že prej opisal vse elemente in načela, se ti morajo prepletati med seboj, saj je le tako lahko Napoleon dosegel take uspehe kot jih je. Razpršitev, koncentracija, ovijanje, ter mobilnost in hitrost, ki sta bila ključna faktorja, so Napoleonu omogočili, da je imel svoje enote razpršene in jih je nato v zadnjem trenutku združil za zaključno prevlado nad določenim delom sovražnikovih enot. Mobilnost je omogočala tudi presenečenja in ovoje okoli sovražnika, kar je omogočilo Napoleonu, da je pripravil sovražnika do zelenega manevra. Napoleon je prakticiral taktično poveljevanje na terenu v bitki, potem ko je plane pripravil vnaprej. Ponavadi se je dobil pred bitko s svojimi podrejenimi poveljniki in jim dal glede na izvidovanje zadnja navodila za izvedbo plana. Redko se je vmešal v samo izvedbo, razen v primeru neuspeha ali nepričakovanih sprememb situacije. Ker pa so bile vse to novosti v vojskovanju, je bil tudi to razlog za zmage in tudi nadaljnjo organizacijo vojske širom po svetu.

12. LITERATURA

12. 1. Enciklopedije in slovarji:

- (1970): Vojna enciklopedija, 1. knjiga. Vojnoizdavački zavod Vojne enciklopedije, Beograd
- (1970): Vojna enciklopedija, 3. knjiga. Vojnoizdavački zavod Vojne enciklopedije, Beograd
- (1970): Vojna enciklopedija, 5. knjiga. Vojnoizdavački zavod Vojne enciklopedije, Beograd
- (1970): Vojna enciklopedija, 6. knjiga. Vojnoizdavački zavod Vojne enciklopedije, Beograd
- (1970): Vojna enciklopedija, 7. knjiga. Vojnoizdavački zavod Vojne enciklopedije, Beograd
- (1970): Vojna enciklopedija, 9. knjiga. Vojnoizdavački zavod Vojne enciklopedije, Beograd
- (1970): Vojna enciklopedija, 10. knjiga. Vojnoizdavački zavod Vojne enciklopedije, Beograd
- (1981): Vojni leksikon. Vojnoizdavački zavod, Beograd
- (1993): International Military and Defense Encyclopedia, Volume 4. Brassey's (US), Inc., Washington.
- (1993): International Military and Defense Encyclopedia, Volume 5. Brassey's (US), Inc., Washington.
- (1993): International Military and Defense Encyclopedia, Volume 6. Brassey's (US), Inc., Washington.
- (1995): Enciklopedija orožja. DZS d. d. in založba DEFENSOR d. o. o., Ljubljana.
- (1999): Veliki atlas svetovne zgodovine. DZS, Ljubljana.
- (1974): Atlas svijeta. Jugoslovenski leksikografski zavod, Zagreb.
- (1977): Vojaški slovar. Partizanska knjiga, Ljubljana.

12. 2. Monografske publikacije:

- Švajncer, Janez J., (1998): Vojna zgodovina. DZS, Ljubljana
- Davies, Norman, (1997): Europe, A History. Pimlico, London.
- Fuller, J. F. C., (1992): The Conduct of War (1789 – 1961). Da Capo Press, New Jersey.
- Dempsey, Guy C., (1994): Napoleon`s soldiers. A Cassell Imprint, London.
- Dempsey, Guy C., (1997): Napoleon`s army. A Cassell Imprint, London.
- Miljanić, Gojko, (1980): Vojna istorija. Vojnoizdavački zavod, Beograd.
- Knežević, Đorđe, (1980): Istorija sa osnovama vojne istorije. Vojnoizdavački zavod, Beograd.
- Roberts, Andrew, (2003): Napoleon & Wellington. Phoenix paperback, Great Britain.
- Usher, George, (2003): Dictionary of British Military History. Bloomsbury Publishing Plc, London.
- Freedman, Lawrence, (1994): WAR. Oxford University Press, Great Britain.

12. 3. Internet viri:

• **Armies of the Napoleonic Wars**

- www.napoleonguide.com/bonarmy.htm, 11.09.2004
- www.napoleonguide.com/infantry_france.htm, 13.09.2004
- http://www.napoleonguide.com/cavalry_france.htm, 13.09.2004
- http://www.napoleonguide.com/artillery_france.htm, 13.09.2004

• **Weapons of War**

- <http://www.napoleonguide.com/weapinf.htm>, 13.09.2004
- <http://www.napoleonguide.com/weapind.htm>, 15.09.2004

- http://www.napoleonguide.com/artillery_ranges.htm, 15.09.2004
- http://www.napoleonguide.com/artillery_firing.htm, 16.09.2004
- http://www.napoleonguide.com/artillery_ammo.htm, 21.09.2004
- **The Third Coalition**
 - http://www.napoleonguide.com/campaign_3coalit.htm, 03.10.2004
- **The battle of Austerlitz**
 - <http://www.bond.cz/www/austerlitz/armies.asp>, 04.10.2004
 - <http://www.bond.cz/www/austerlitz/prolog.asp>, 04.10.2004
 - <http://www.bond.cz/www/austerlitz/before.asp>, 05.10.2004
 - <http://www.bond.cz/www/austerlitz/battle.asp>, 05.10.2004
- **Background**
 - <http://www.ddg.com/LIS/InfoDesignF97/camilla/back.htm>, 15.10.2004
- **The Battle of Waterloo**
 - <http://www.bbc.co.uk/history/war/waterloo/waterloo.shtml>, 03.11.2004
 - <http://www.bbc.co.uk/history/war/waterloo/waterloo2.shtml>, 03.11.2004
 - <http://www.bbc.co.uk/history/war/waterloo/waterloo3.shtml>, 06.11.2004
 - <http://www.bbc.co.uk/history/war/waterloo/waterloo4.shtml>, 06.11.2004
- **Welcome to Onlineconversion.com**
 - http://www.onlineconversion.com/weight_common.htm, 13.12.2004
- **The First Coalition**
 - http://www.napoleonguide.com/campaign_revolt.htm
 - http://www.napoleonguide.com/campaign_revolt5.htm, 13.01.2005